

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति स तपोऽतप्यत स
सर्पान्सृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स द्वितीयमतप्यत स
वयांस्यसृजत सोऽकामयत प्रजाः सृजेयेति स तृतीयमतप्यत
स एतं दीक्षितवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजत
यत्तपस्तत्त्वा दीक्षितवादं वदति प्रजा एव तद्यजमानः (१)

सृजते यद्वै दीक्षितोऽमेध्यं पश्यत्यपास्माद्दीक्षा कामति
नीलमस्य हरो व्येत्यबद्धं मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषाः श्रेष्ठो
दीक्षे मा मा हासीरित्याह नास्माद्दीक्षाऽपि कामति नास्य नीलं न
हरो व्येति यद्वै दीक्षितमभिवर्षति दिव्या आपोऽशान्ता ओजो
बलं दीक्षां (२)

तपोऽस्य निर्घन्त्युन्द्तीर्बलं धत्तौजो धत्त बलं धत्त मा मे
दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव सर्वमात्मन्धत्ते नास्यौजो बलं
न दीक्षां न तपो निर्घन्त्यग्निर्वै दीक्षितस्य देवता सोऽस्मादेतर्हि
तिर इव यर्हि याति तर्माश्वरः रक्षांसि हन्तोर- (३)

भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरणुता ते अस्त्वित्याह ब्रह्म
वै देवानां बृहस्पतिस्तमेवान्वारभते स एनः सं पारयत्येदमगन्म
देवयजनं पृथिव्या इत्याह देवयजनः ह्येष पृथिव्या आगच्छति यो

यज॑न्ते वि॒श्वे दे॒वा यद॑जुष॒न्त॒ पूर्वं॑ इत्या॒ह॒ विश्वे॑ ह्ये॒तद्दे॒वा जोष॑य॒न्ते
यद्वा॑ह॒णा ऋ॒क्सामा॑भ्यां यजुषा स॒न्तर॑न्त॒ इत्या॑ह॒र्क्सामा॑भ्याः ह्येष
यजुषा स॒न्तर॑ति॒ यो यज॑न्ते रा॒यस्पोषे॑ण॒ समि॑षा म॒देमे॒त्याहाऽऽ-
शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते॥ (४)

यजमानो दीक्षां हन्तोर्ब्राह्मणाश्चतुर्विंशतिश्च॥४॥ [१]

ए॒ष ते॑ गा॒यत्रो॒ भा॒ग इति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रू॒तादे॒ष ते॒ त्रैष्टु॑भो
जा॒ग॒तो भा॒ग इति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रू॒ताच्छ॑न्दो॒माना॑ः सा॒म्राज्यं॑ गच्छेति॒
मे॒ सोमा॑य ब्रू॒ताद्यो॑ वै सोम॑ः रा॒जा॒न॑ः सा॒म्राज्यं॑ लो॒कं ग॑मयित्वा
क्री॒णाति॑ गच्छति॒ स्वाना॑ः सा॒म्राज्यं॑ छ॒न्दांसि॑ खलु॒ वै सोम॑स्य
राज्ञः॑ सा॒म्राज्यो॑ लो॒कः पु॒रस्ता॑त्सोम॑स्य क॒यादे॒वम॑भि म॒न्त्रये॑त्
सा॒म्राज्यमे॒वै- (५)

न॑ लो॒कं ग॑मयित्वा क्री॒णाति॑ गच्छति॒ स्वाना॑ः सा॒म्राज्यं॑ यो
वै ता॑नून॒प्रस्य॑ प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति ब्रह्म॒वादि॒नो वद॑न्ति
न प्रा॑श्नन्ति॒ न जु॑हुत्यथ॒ कं ता॑नून॒प्रं प्रति॑ तिष्ठतीति॒ प्रजा॑प॒तौ
मन॑सीति॒ ब्रूया॑त् त्रि॒रव॑ जिघ्रेत्प्रजा॑प॒तौ त्वा मन॑सि जुहोमीत्येषा
वै ता॑नून॒प्रस्य॑ प्रति॒ष्ठा य ए॒वं वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति॒ यो (६)

वा अ॒ध्व॒र्योः प्रति॒ष्ठां वेद॑ प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति॒ यतो॒ मन्ये॑तान॒भिक्र॑म्य
होष्यामीति॒ तत्तिष्ठ॑न्ना श्रावये॒षा वा अ॒ध्व॒र्योः प्रति॒ष्ठा य ए॒वं वेद॑
प्रत्ये॒व तिष्ठ॑ति॒ यद॑भिक्रम्य॒ जुहु॑यात्प्रति॒ष्ठाया॑ इ॒यात्तस्मा॑त्समा॒नत्र॑
तिष्ठ॑ता होत॒व्यं प्रति॑ष्ठित्यै॒ यो वा अ॒ध्व॒र्योः स्व॑ वेद॒ स्ववा॑ने॒व भ॑वति॒

सुग्वा अ॒स्य॒ स्वं वा॒यव्य॑मस्य॒ (७)

स्वं च॑म॒सोऽस्य॒ स्वं यद्वा॑यव्यं॒ वा च॑म॒सं वाऽन॑न्वारभ्या-
 ऽऽश्रा॒वये॒त्स्वादि॑यात् तस्मा॑दन्वारभ्याऽऽश्रा॒व्यः॑ स्वादे॒व नैति॑
 यो वै सोम॑मप्रतिष्ठाप्य॒ स्तोत्र॑मुपाकरोत्यप्रतिष्ठितः॒ सोमो॑
 भव॒त्यप्रतिष्ठितः॒ स्तोमोऽप्रतिष्ठितान्यु॒क्थान्यप्रतिष्ठितो॑ यज॑मानो-
 ऽप्रतिष्ठितोऽध्व॒र्युर्वाय॑व्यं॒ वै सोम॑स्य प्रतिष्ठा च॑म॒सोऽस्य॒ प्रतिष्ठा
 सोमः॒ स्तोम॑स्य॒ स्तोमं॑ उ॒क्थानां॑ ग्रहं॒ वा गृही॑त्वा च॑म॒सं वो॒न्नीयं॑
 स्तोत्र॑मुपाकुर्यात्प्रत्ये॒व सोमः॑ स्थापय॑ति॒ प्रति॒ स्तोमं॑ प्रत्यु॒क्थानि॑
 प्रति॒ यज॑मान॒स्तिष्ठ॑ति॒ प्रत्य॑ध्व॒र्युः॥ (८)

एव तिष्ठति यो वायव्यमस्य ग्रहं वैकान्रवि॑शतिश्च॥४॥ [२]

य॒ज्ञं वा ए॒तत्स॑म्भरन्ति॒ यत्सो॑म॒क्रय॑ण्यै प॒दं य॑ज्ञमु॒खं
 ह॑वि॒र्धाने॑ यर्हि॒ हवि॑र्धाने प्राचीं॑ प्रव॒र्तये॑युस्तर॒हि तेना॑क्षमुपा॑ज्याद्यज्ञ-
 मुख॑ ए॒व य॒ज्ञमनु॑ सं त॑नोति॒ प्राञ्च॑म॒ग्निं प्र॑ ह॒रन्त्यु॒त्पत्नी॑मा
 न॑यन्त्यन्वना॑सि॒ प्र व॑र्तयन्त्यथ॒ वा अ॑स्यैष धि॒ष्णि॒यो ही॑यते
 सोऽनु॑ ध्यायति॒ स ई॑श्व॒रो रु॒द्रो भू॑त्वा (९)

प्र॒जां प॒शून् यज॑मानस्य॒ शम॑यितो॒र्यर्हि॑ प॒शुमा॑प्री॒तमु॑द॒श्चं
 न॑यन्ति॒ तर्हि॑ तस्य॑ पशुश्रप॑णं॒ हरे॑त्तेनै॒वैनं॑ भा॒गिनं॑ करोति॒
 यज॑मानो॒ वा आ॑हव॒नीयो॑ यज॑मानं॒ वा ए॒तद्वि॑ क॑र्षन्ते
 यदा॑हव॒नीया॑त्पशुश्रप॑णं॒ ह॑रन्ति॒ स वै॒व स्या॑न्निर्म॒न्थ्यं॑ वा

कुर्याद्यजमानस्य सात्मत्वाय यदि पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य
 प्रत्याख्यायमव द्येत्सैव ततः प्रायश्चित्तिर्ये पशुं विमथीरन्
 यस्तान्कामयेतार्तिमार्च्छयुरिति कुविदङ्गेति नमोवृक्तिवत्यर्चाऽऽ-
 ग्रीध्रे जुहुयान्नमोवृक्तिमेवेषां वृङ्गे ताजगार्तिमार्च्छन्ति॥ (१०)

भूत्वा ततः षड्विंशतिश्च॥२॥

[३]

प्रजापतेर्जायमानाः प्रजा जाताश्च या इमाः। तस्मै प्रति
 प्र वेदय चिकित्वा५ अनु मन्यताम्। इमं पशुं पशुपते ते अद्य
 बध्नाम्यग्रे सुकृतस्य मध्ये। अनु मन्यस्व सुयजा यजाम जुष्ट
 देवानामिदमस्तु हव्यम्। प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्ति पूर्वं प्राणमङ्गेभ्यः
 पर्याचरन्तम्। सुवर्गं याहि पथिभिर्देवानैरोषधीषु प्रति तिष्ठा
 शरीरैः। येषामीशे (११)

पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत च द्विपदाम्। निष्क्रीतोऽयं
 यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु। ये बध्यमानमनु
 बध्यमाना अभ्यैक्षन्त मनसा चक्षुषा च। अग्निस्ता५ अग्रे प्र मुमोक्तु
 देवः प्रजापतिः प्रजयां संविदानः। य आरण्याः पशवो विश्वरूपा
 विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः। वायुस्ता५ अग्रे प्र मुमोक्तु देवः
 प्रजापतिः प्रजयां संविदानः। प्रमुञ्चमाना (१२)

भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः। उपाकृत५ शशमानं
 यदस्थाङ्गीवं देवानामप्येतु पार्थः। नाना प्राणो यजमानस्य पशूनां

यज्ञो देवेभिः सह देवयानः। जीवं देवानामप्येतु पाथः सत्याः सन्तु
यजमानस्य कामाः। यत्पशुर्मायुमकृतोरो वा पद्विराहते। अग्निर्मा
तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वहंसः। शमितार उपेतन यज्ञं (१३)

देवेभिरिन्वितम्। पाशात्पशुं प्र मुञ्चत बन्धाद्यज्ञपतिं परि।
अदितिः पाशं प्र मुमोक्तेतं नमः पशुभ्यः पशुपतये करोमि।
अरातीयन्तमधरं कृणोमि यं द्विष्मस्तस्मिन्प्रति मुञ्चामि पाशम्।
त्वामु ते दधिरे हव्यवाहः शृतं कर्तारमुत यज्ञियं च। अग्रे सदक्षः
सतनुरहि भूत्वाऽथ हव्या जातवेदो जुषस्व। जातवेदो वपया
गच्छ देवान्त्वहं हि होता प्रथमो बभूथ। घृतेन त्वं तनुवो वर्धयस्व
स्वाहाकृतहविरदन्तु देवाः। स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा॥ (१४)

ईशे प्रमुञ्चमाना यज्ञन्त्वहं षोडश च॥४॥ [४]

प्राजापत्या वै पशवस्तेषां रुद्रोऽधिपतिर्यदेताभ्यामुपाकरोति
ताभ्यामेवैनं प्रतिप्रोच्या लभत आत्मनोऽनाव्रस्काय द्वाभ्यामुपा-
करोति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्या उपाकृत्य पञ्च जुहोति
पाङ्गाः पशवः पशून्वाव रुन्धे मृत्यवे वा एष नीयते यत्पशुस्तं
यदन्वारभेत प्रमायुको यजमानः स्यान्नाना प्राणो यजमानस्य
पशुनेत्याह व्यावृत्त्यै (१५)

यत्पशुर्मायुमकृतेति जुहोति शान्त्यै शमितार उपेतनेत्याह
यथायजुरैवैतद्वपायां वा आह्नियमाणायामग्नेर्मेधोऽपं क्रामति त्वामु
ते दधिरे हव्यवाहमिति वपामभि जुहोत्यग्नेरेव मेधमव रुन्धे-

ऽथो श्रुतत्वायं पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा अन्ये देवा उपरिंष्टाथ-
स्वाहाकृतयोऽन्ये स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहेत्यभितो वपां जुहोति
तानेवोभयान्ग्रीणाति॥ (१६)

व्यावृत्त्या अभितो वपां पञ्च च॥२॥ [५]

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरत्या देवताभ्यो वृश्च्यते
पापीयान्भवति यो यथादेवतं न देवताभ्य आ वृश्च्यते
वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्रीध्रमभि मृशेद्वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेय्या
सुचो वायव्या वायव्यान्यैन्द्रिया सदो यथादेवतमेव यज्ञमुप
चरति न देवताभ्य आ वृश्च्यते वसीयान्भवति युनज्मि ते पृथिवीं
ज्योतिषा सह युनज्मि वायुमन्तरिक्षेण (१७)

ते सह युनज्मि वाचः सह सूर्येण ते युनज्मि तिस्रो विपृचः
सूर्यस्य ते। अग्निर्देवता गायत्री छन्द उपांशोः पात्रमसि सोमो
देवता त्रिष्टुप्छन्दोऽन्तर्यामस्य पात्रमसीन्द्रो देवता जगती छन्द
इन्द्रवायुवोः पात्रमसि बृहस्पतिर्देवताऽनुष्टुप्छन्दो मित्रावरुणयोः
पात्रमस्यश्विनौ देवता पङ्क्तिश्छन्दोऽश्विनोः पात्रमसि सूर्यो देवता
बृहती (१८)

छन्दः शुक्रस्य पात्रमसि चन्द्रमा देवता सतोबृहती छन्दो
मन्थिनः पात्रमसि विश्वे देवा देवतोष्णिहा छन्द आग्रयणस्य
पात्रमसीन्द्रो देवता ककुच्छन्द उक्थानां पात्रमसि पृथिवी देवता

विराट्कुन्दो ध्रुवस्य पात्रमसि॥ (१९)

अन्तरिक्षेण बृहती त्रयस्त्रिंशच्च॥३॥ [६]

इष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमानस्येष्टर्गः खलु वै पूर्वोऽष्टः
क्षीयत आसन्यान्मा मन्त्रात्पाहि कस्यांश्चिदभिर्शस्त्या इति पुरा
प्रातरनुवाकाञ्जुहुयादात्मन एव तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्म नह्यतेऽनात्यै
संवेशाय त्वोपवेशाय त्वा गायत्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या अभिभूत्यै
स्वाहा प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टं
देवतासु वा एते प्राणापानयोर्- (२०)

व्यायच्छन्ते येषां सोमः समृच्छते संवेशाय त्वोपवेशाय
त्वेत्याह छन्दांसि वै संवेश उपवेशश्छन्दाभिरेवास्य
छन्दांसि वृद्धे प्रेतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिर्जित्यै मरुत्वन्तीः
प्रतिपदो विजित्या उभे बृहद्रथन्तरे भवत इयं वाव
रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेवैनमन्तरेत्यद्य वाव रथन्तरं श्वो
बृहदद्याश्वादेवैनमन्तरेति भूतं (२१)

वाव रथन्तरं भविष्यद्बृहद्भूताच्चैवैनं भविष्यतश्चान्तरेति
परिमितं वाव रथन्तरमपरिमितं बृहत्परिमिताच्चैवैनमपरि-
मिताच्चान्तरेति विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेनास्पर्धेतां स
एतज्जमदग्निर्विहव्यमपश्यत्तेन वै स वसिष्ठस्येन्द्रियं वीर्यमवृद्धं
यद्विहव्यं शस्यत इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृद्धे

यस्य भूयाँसो यज्ञक्रतव इत्याहुः स देवता वृङ्क्ते इति यद्यग्निष्टोमः
सोमः परस्तात्स्यादुक्थ्यं कुर्वीत यद्युक्थ्यः स्यादतिरात्रं कुर्वीत
यज्ञक्रतुभिरेवास्य देवता वृङ्क्ते वसीयान्भवति॥ (२२)

प्राणापानयोर्भूतं वृङ्क्तेऽष्टाविंशतिश्च॥३॥ [७]

निग्राभ्याः स्थ देवश्रुत आयुर्मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयतापानं
मे तर्पयत व्यानं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयत मनो
मे तर्पयत वाचं मे तर्पयताऽऽत्मानं मे तर्पयताङ्गानि मे तर्पयत
प्रजां मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गृहान्मे तर्पयत गुणान्मे तर्पयत
सर्वगणं मा तर्पयत तर्पयत मा (२३)

गुणा मे मा वि तृषन्नोषधयो वै सोमस्य विशो विशः खलु
वै राज्ञः प्रदातोरीश्वरा ऐन्द्रः सोमोऽवीवृधं वो मनसा सुजाता
ऋतप्रजाता भग इद्वः स्याम। इन्द्रेण देवीर्वीरुधः संविदाना अनु
मन्यन्ताँ सर्वनाय सोममित्याहौषधीभ्य एवैनँ स्वायै विशः स्वायै
देवतायै निर्याच्याभि षुणोति यो वै सोमस्याभिषूयमाणस्य (२४)

प्रथमोऽंशुः स्कन्दति स ईश्वर इन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्
यजमानस्य निरहन्तोस्तमभि मन्त्रयेताऽऽ माँऽस्कान्सह प्रजया
सह रायस्पोषेणेन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरित्याशिषमेवैतामा
शास्त इन्द्रियस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनामनिर्घाताय द्रप्सश्चस्कन्द
पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनु

सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः॥ (२५)

तुर्पयंत माऽभिषूयमाणस्य यश्च दशं च॥३॥ [८]

यो वै देवान्देवयशसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेनं देव-
यशस्यैव देवेषु भवति मनुष्ययशसी मनुष्येषु यान्प्राचीनमाग्रयणाद्
ग्रहान्गृहीयात् तानुपांशु गृहीयाद्यानूर्ध्वांस्तानुपबिद्धमतो देवानेव
तद्देवयशसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेनं देवयशस्यैव देवेषु
भवति मनुष्ययशसी मनुष्येष्वग्निः प्रातःसवने पात्वस्मान् वैश्वानरो
महिना विश्वशम्भूः। स नः पावको द्रविणं दधा- (२६)

त्वायुष्मन्तः सहभक्षाः स्याम। विश्वे देवा मरुत इन्द्रो
अस्मानस्मिन्द्वितीये सवने न जह्युः। आयुष्मन्तः प्रियमेषां वदन्तो
वयं देवानां सुमतौ स्याम। इदं तृतीयं सवनं कवीनामृतेन
ये चमसमैरयन्त। ते सौधन्वनाः सुवरानशानाः स्विष्टिं नो अभि-
वसीयो नयन्तु। आयतनवतीर्वा अन्या आहुतयो हूयन्तेऽनायतना
अन्या या आघारवतीस्ता आयतनवतीर्याः (२७)

सौम्यास्ता अनायतना ऐन्द्रवायवमादायाऽऽघारमा
घारयेदध्वरो यज्ञोऽयमस्तु देवा ओषधीभ्यः पशवे नो जनाय
विश्वस्मै भूतायाध्वरोऽसि स पिन्वस्व घृतवद्देव सोमेति सौम्या
एव तदाहुतीरायतनवतीः करोत्यायतनवान्भवति य एवं वेदाथो
द्यावापृथिवी एव घृतेन व्युनक्ति ते व्युक्ते उपजीवनीये भवत

उपजीवनीयो भवति (२८)

य एवं वेदैष ते रुद्र भागो यं निरयाचथास्तं जुषस्व
विदेगौपत्यं रायस्पोषं सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्तिम्।
मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत्स नाभानेदिष्टं ब्रह्मचर्यं वसन्तं
निरभजत्स आगच्छत्सोऽब्रवीत्कथा मा निरभागिति न त्वा
निरभाक्षमित्यब्रवीदङ्गिरस इमे सत्तमांसते ते (२९)

सुवर्गं लोकं न प्र जानन्ति तेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि ते
सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पशवस्तांस्ते दास्यन्तीति तदेभ्यो-
ऽब्रवीत्ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पशव आसन्तानस्मा अददुस्तं
पशुभिश्चरन्तं यज्ञवास्तौ रुद्र आगच्छत्सोऽब्रवीन्मम वा इमे पशव
इत्यदुर्वै (३०)

मह्यमिमानित्यब्रवीन्न वै तस्य त ईशत् इत्यब्रवीद्यद्यज्ञवास्तौ
हीयन्ते मम वै तदिति तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यं सो-
ऽब्रवीद्यज्ञे मा भुजाथ ते पशून्नाभि मङ्स्य इति तस्मा एतं
मन्थिनः सः स्रावमजुहोत्ततो वै तस्य रुद्रः पशून्नाभ्यमन्यत्
यत्रैतमेवं विद्वान्मन्थिनः सः स्रावं जुहोति न तत्र रुद्रः पशून्नाभि
मन्यते॥ (३१)

द्वात्वार्यतनवतीर्या उपजीवनीयो भवति तेऽदुर्वै यत्रैतमेकादश च॥६॥ [९]

जुष्टो वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्पतये देवि वाक्। यद्वाचो

मधुमत्तस्मिन्मा धाः स्वाहा सरस्वत्यै। ऋचा स्तोमः समर्धय
 गायत्रेण रथन्तरम्। बृहदायत्रवर्तनि। यस्ते द्रप्सः स्कन्दति
 यस्ते अशुर्बाहुच्युतो धिषण्योरुपस्थात्। अध्वर्योर्वा परि यस्ते
 पवित्राथस्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। यो द्रप्सो अशुः पतितः
 पृथिव्यां परिवापात् (३२)

पुरोडाशात्करम्भात्। धानासोमान्मन्थिन इन्द्र शुक्राथ-
 स्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। यस्ते द्रप्सो मधुमाः
 इन्द्रियावान्स्वाहाकृतः पुनरप्येति देवान्। दिवः पृथिव्याः
 पर्यन्तरिक्षाथस्वाहाकृतमिन्द्राय तं जुहोमि। अध्वर्युर्वा ऋत्विजा
 प्रथमो युज्यते तेन स्तोमो योक्तव्य इत्याहुर्वागग्नेगा अग्र एत्वृजुगा
 देवेभ्यो यशो मयि दधती प्राणान्पशुषु प्रजां मयि (३३)

च यजमाने चेत्याह वाचमेव तद्यज्ञमुखे युनक्ति वास्तु वा
 एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्ब्रह्म नृहीत्वा बहिष्पवमानः सर्पन्ति पराञ्चो
 हि यन्ति पराचीभिः स्तुवते वैष्णव्यर्चा पुनरेत्योप तिष्ठते यज्ञो
 वै विष्णुर्यज्ञमेवाकर्विष्णो त्वं नो अन्तमः शर्म यच्छ सहन्त्य।
 प्र ते धारा मधुश्चुत उथ्सं दुहते अक्षितमित्याह यदेवास्य
 शयानस्योपशुष्यति तदेवास्यैतेना प्याययति॥ (३४)

परिवापात्प्रजां मयि दुहते चतुर्दश च॥३॥ [१०]

अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव दिवेदिवे। यशसं वीरवत्तमम्॥

गोमा॑ अ॒ग्नेऽवि॑मा॒ अ॒श्वी य॒ज्ञो नृ॒वत्स॑खा॒ स॒दमि॑द॒प्रमृ॑ष्यः।
 इडा॑वा॒ ए॒षो अ॑सुर॒ प्र॒जावा॑न्दी॒र्घो र॒यिः पृ॑थु॒बुध्नः स॒भावान्॥ आ
 प्या॑यस्व॒ सं तै॑॥ इ॒ह त्वष्टा॑रम॒ग्रियं॑ वि॒श्वरूप॑मु॒प ह॒ये। अ॒स्माक॑मस्तु
 के॒वलः॥ तन्न॑स्तु॒रीप॑म॒धं पोष॑यि॒तु दे॒वं त्वष्ट॑र्वि॒ररा॑णः॒ स्य॑स्व। यतो॑
 वी॒रः (३५)

क॑र्म॒ण्यः सु॒दक्षो॑ यु॒क्तग्रा॑वा॒ जाय॑ते दे॒वका॑मः। शि॒वस्त्व॑ष्ट॒रिहा
 ग॑हि वि॒भुः पोष॑ उ॒त त्मना॑॥ य॒ज्ञेय॑ज्ञे न॒ उद॑वा पि॒शङ्ग॑रूपः
 सु॒भरो॑ वयो॒धाः श्रु॑ष्टी वी॒रो जा॑यते दे॒वका॑मः। प्र॒जां त्वष्टा॑ वि
 प्य॑तु नाभि॑म॒स्मे अथा॑ दे॒वाना॑म॒प्येतु॑ पाथः॥ प्र णो॑ दे॒व्या नो॑
 दि॒वः। पी॒पि॒वा॒ स॒ सर॑स्वतः॒ स्तनं॑ यो वि॒श्वदर्श॑तः। धु॒क्षीम॑हि
 प्र॒जामि॑षम॥ (३६)

ये ते॑ सर॒स्व ऊ॒र्मयो॑ म॒धुम॑न्तो घृ॒तश्चु॑तः। तेषां॑ ते सु॒म्रमी॑महे।
 यस्य॑ व्र॒तं प॒शवो॑ यन्ति॒ सर्वे॑ यस्य॑ व्र॒तमु॑प॒तिष्ठ॑न्त॒ आपः॑। यस्य॑ व्र॒ते
 पु॑ष्टि॒पति॑र्नि॒विष्ट॑स्त॒ सर॑स्वन्त॒मव॑से हुवेम। दि॒व्य॒ सु॑प॒र्णं व॑य॒सं
 बृ॒हन्त॑म॒पां गर्भं॑ वृष॒भमोष॑धीनाम्। अ॒भी॒पतो॑ वृ॒ष्ट्या त॑र्प॒यन्तं॒ त॒ सर॑स्वन्त॒मव॑से हुवेम। सि॒नी॒वालि॑ पृथु॒ष्टुके॑ या दे॒वाना॑म॒सि स्वसा॑॥
 जुष॑स्व॒ हव्य॑- (३७)

माहु॑तं प्र॒जां दे॒वि दि॑दि॒द्धि नः॑। या सु॑पा॒णिः स्व॑ङ्गुरिः
 सु॒षूमा॑ बहु॒सूव॑री। तस्यै॑ वि॒श्वलि॑यै॒ हविः॑ सि॒नी॒वा॒ल्यै जु॑होतन।

इन्द्रं वो विश्वतस्परिन्द्रं नरः। असितवर्णा हरयः सुपर्णा मिहो
वसाना दिवमुत्पतन्ति। त आऽववृत्रन्त्सदनानि कृत्वाऽऽ-
दितृपृथिवी घृतैर्व्युद्यते। हिरण्यकेशो रजसो विसारेऽहिर्धुनिर्वात
इव धर्जीमान्। शुचिभ्राजा उषसो (३८)

नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः। आ ते सुपर्णा अमिनन्त
एवैः कृष्णो नौनाव वृषभो यदीदम्। शिवाभिर्न स्मयमाना-
भिरागात्पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा। वाश्रेवं विद्युन्मिमाति वत्सं
न माता सिषक्ति। यदैषां वृष्टिरसर्जि। पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय
दिवश्चिथ्सानु रेजत स्वने वः। यत्क्रीडथ मरुत - (३९)

ऋष्टिमन्त आप इव सध्रियश्चो धवध्वे। अभि क्रन्द स्तनय
गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन। दृतिः सु कर्ष विषितं
न्यश्च सुमा भवन्तूद्धता निपादाः। त्वं त्या चिदच्युताग्रे पशुर्न
यवंसे। धामा ह यत्ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्कसः। अग्रे भूरीणि
तवं जातवेदो देवं स्वधावोऽमृतस्य धाम। याश्च (४०)

माया मायिना विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः सन्दधुः पृष्ठबन्धो। दिवो
नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः। अर्वाङ्गितेन
स्तनयितुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः। पिन्वन्त्यपो मरुतः
सुदानवः पयो घृतवद्विदथेष्वभुवः। अत्यं न मिहे वि नयन्ति
वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्। उदप्रुतो मरुतस्तां
इयर्त वृष्टिं (४१)

ये विश्वे मरुतो जुनन्ति। क्रोशाति गर्दा कन्येव तुन्ना परं
 तुञ्जाना पत्येव जाया। घृतेन द्यावापृथिवी मधुना समुक्षत पयस्वतीः
 कृणुताऽऽप ओषधीः। ऊर्जं च तत्र सुमतिं च पिन्वथ यत्रा नरो
 मरुतः सिञ्चथा मधु। उदु त्यं चित्रम्। और्वभृगुवच्छुचिमप्रवानवदा
 हुवे। अग्निं संमुद्रवांससम्। आ सवः संवितुर्यथा भगस्येव
 भुजिं हुवे। अग्निं संमुद्रवांससम्। हुवे वातस्वनं कविं
 पर्जन्यक्रन्द्यं सहः। अग्निं संमुद्रवांससम्॥ (४२)

वीर इषं हव्यमुषसौ मरुतश्च वृष्टिं भगस्य द्वादश च॥८॥ [११]

प्रजापतिरकामयतैष तै यज्ञं वै प्रजापतेर्जायमानाः प्राजापत्या यो वा अयंथादेवतमिष्टगो निग्राभ्याः

स्थ यो वै देवां जुष्टोऽग्निना रयिमेकादश॥११॥

प्रजापतिरकामयत प्रजापतेर्जायमाना व्यायच्छन्ते मह्यमिमान्माया मायिनां द्विचत्वारिंशत्॥४२॥

प्रजापतिरकामयताग्निं संमुद्रवांससम्॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः

समाप्तः॥ ३-१॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

यो वै पवमानानामन्वारोहान् विद्वान् यजतेऽनु पवमानाना
 रोहति न पवमानेभ्योऽवच्छिद्यते श्येनोऽसि गायत्रच्छन्दा अनु त्वा
 रंभे स्वस्ति मा सं पारय सुपर्णोऽसि त्रिष्टुच्छन्दा अनु त्वा रंभे
 स्वस्ति मा सं पारय सघाऽसि जगतीच्छन्दा अनु त्वा रंभे स्वस्ति
 मा सं पारयेत्याहैते (१)

वै पवमानानामन्वारोहास्तान् य एवं विद्वान् यजतेऽनु
 पवमानाना रोहति न पवमानेभ्योऽवच्छिद्यते यो वै पवमानस्य
 सन्ततिं वेद सर्वमायुरेति न पुराऽऽयुषः प्र मीयते पशुमान्भवति
 विन्दते प्रजां पवमानस्य ग्रहा गृह्यन्तेऽथ वा अस्यैतेऽगृहीता
 द्रोणकलश आधवनीयः पूतभृत्तान् यदगृहीत्वोपाकुर्यात्पवमानं
 वि (२)

च्छिन्द्यात् तं विच्छिद्यमानमध्वर्योः प्राणोऽनु विच्छिद्येतोप-
 यामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वेति द्रोणकलशमभि मृशेदिन्द्राय
 त्वेत्याधवनीयं विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतभृतं पवमानमेव
 तत्सं तनोति सर्वमायुरेति न पुराऽऽयुषः प्र मीयते पशुमान्भवति
 विन्दते प्रजाम्॥ (३)

त्रीणि वाव सर्वनान्यथं तृतीयं॑ सर्वनमव लुम्पन्त्यन॑ शु
 कुर्वन्त॑ उपा॑ शु॑ हुत्वोपा॑ शुपात्रेऽ॑ शुमवास्य॑ तं तृतीयसर्वनै-
 ऽपिसृज्याभि॑ षुण्णयाद्यदाप्याययति॑ तेना॑ शुमद्यदभिषुणोति॑
 तेन॑र्जीषि॑ सर्वाण्येव तत्सर्वनान्य॑ शुमन्ति॑ शुक्रवन्ति॑ सुमावद्वीर्याणि॑
 करोति॑ द्वौ संमुद्रौ विततावजूर्यौ पर्यावर्तेते जठरे॑व पादाः॑। तयोः
 पश्यन्तो॑ अति॑ यन्त्यन्यमपश्यन्तः (४)

सेतुनाऽति॑ यन्त्यन्यम्। द्वे द्रधसी॑ स॒तती॑ वस्त॒ एकः॑ केशी
 विश्वा॒ भुवनानि॑ विद्वान्। तिरो॒धायै॑त्यसितं॒ वसानः॑ शुक्रमा दत्ते
 अनुहाय॑ जा॒र्यै। देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत॑ तदसुरा अकुर्वत॑ ते देवा
 एतं॑ म॒हाय॑ज्ञमपश्यन्तम॒तन्वता॑ऽग्निहोत्रं॒ व्रतम॑कुर्वत॑ तस्माद् द्विव्रतः॑
 स्याद् द्वि॒र्ह्यग्निहोत्रं॑ जुह॒ति पौर्णमा॑सं य॒ज्ञम॑ग्नीषोमीयं (५)

प॒शुम॑कुर्वत॒ दाश्यं॑ य॒ज्ञमा॑ग्नेयं प॒शुम॑कुर्वत॒ वैश्वदे॑वं
 प्रातः॑सवनमकुर्वत॒ वरुण॑प्रघा॒सान्माध्य॑न्दिनं॒ सवनं॑ साक-
 मे॒धान्पितृ॑यज्ञं त्र्य॒म्बका॑ऽस्तृतीयसवनमकुर्वत॒ तमेषा॑मसुरा
 य॒ज्ञम॒न्ववा॑जिगा॑सन्तं॒ नान्ववा॑यन्तेऽब्रुवन्न॒ध्वर्त॑व्या वा इ॒मे दे॒वा
 अ॒भूव॑न्निति॒ तद॑ध्वरस्याध्वरत्वं॒ ततो॑ दे॒वा अ॒भूव॑न्परासुरा॒ य एवं॑
 वि॒द्वान्त्सोमे॑न॒ यज॑ते॒ भव॑त्यात्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति॥ (६)

अपश्यन्तोऽग्नीषोमीयमात्मना परा त्रीणि च॥३॥ [२]

परि॒भूर॑ग्निं परि॒भूरि॑न्द्रं परि॒भूर्वि॑श्वान् दे॒वान्परि॑भूर्मा॑ सह

ब्रह्मवर्चसेन स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते शं
 राजन्नोषधीभ्योऽच्छिन्नस्य ते रयिपते सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य
 ददितारः स्याम। तस्य मे रास्व तस्य ते भक्षीय तस्य त
 इदमुन्मृजे। प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वापानाय व्यानाय
 वाचे (७)

दक्षक्रतुभ्यां चक्षुभ्यां मे वर्चोदौ वर्चसे पवेथाः श्रोत्राया-
 ऽऽत्मनेऽङ्गैभ्य आयुषे वीर्याय विष्णोरिन्द्रस्य विश्वेषां देवानां
 जठरमसि वर्चोदा मे वर्चसे पवस्व कौऽसि को नाम कस्मै त्वा
 काय त्वा यं त्वा सोमेनार्तीतृपं यं त्वा सोमेनामीमदः सुप्रजाः
 प्रजया भूयासः सुवीरो वीरैः सुवर्चा वर्चसा सुपोषः पोषैर्विश्वेभ्यो
 मे रूपेभ्यो वर्चोदा - (८)

वर्चसे पवस्व तस्य मे रास्व तस्य ते भक्षीय तस्य
 त इदमुन्मृजे। बुभूषन्नवैक्षेतैष वै पात्रियः प्रजापतिर्यज्ञः
 प्रजापतिस्तमेव तर्पयति स एनं तृप्तो भूत्याऽभि पवते
 ब्रह्मवर्चसकामोऽवैक्षेतैष वै पात्रियः प्रजापतिर्यज्ञः प्रजापतिस्तमेव
 तर्पयति स एनं तृप्तो ब्रह्मवर्चसेनाभि पवत आमयाव्य- (९)

वैक्षेतैष वै पात्रियः प्रजापतिर्यज्ञः प्रजापतिस्तमेव तर्पयति
 स एनं तृप्त आयुषाऽभि पवतेऽभिचरन्नवैक्षेतैष वै पात्रियः प्रजा-
 पतिर्यज्ञः प्रजापतिस्तमेव तर्पयति स एनं तृप्तः प्राणापानाभ्यां वाचो

दक्षक्रतुभ्यां चक्षुर्भ्यां॑ श्रोत्राभ्यामात्मनोऽङ्गेभ्य आयुषोऽन्तरैति
ताजक्प्र धन्वति॥ (१०)

वाचे रूपेभ्यो वर्चोदा आमयावी पञ्चत्वारिंशच्च॥४॥ [३]

स्फ्यः स्वस्तिर्विघ्नः स्वस्तिः परशुर्वेदिः परशुर्नः स्वस्तिः।
यज्ञिया यज्ञकृतः स्थ ते माऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वयध्वमुप मा द्यावा-
पृथिवी ह्वयेतामुपास्तावः कलशः सोमो अग्निरुप देवा उप यज्ञ
उप मा होत्रा उपह्वे ह्वयन्तां नमोऽग्नये मखघ्ने मखस्य मा यशो-
ऽर्यादित्याहवनीयमुप तिष्ठते यज्ञो वै मखो (११)

यज्ञं वाव स तदहन्तस्मा एव नमस्कृत्य सदः प्र सर्पत्यात्मनो-
ऽनात्यै नमो रुद्राय मखघ्ने नमस्कृत्या मा पाहीत्याग्नीध्रं तस्मा एव
नमस्कृत्य सदः प्र सर्पत्यात्मनोऽनात्यै नम इन्द्राय मखघ्न इन्द्रियं
मे वीर्यं मा निर्वधीरिति होत्रीयमाशिषमेवैतामा शास्त इन्द्रियस्य
वीर्यस्यानिर्घाताय या वै (१२)

देवताः सदस्यार्तिमार्पयन्ति यस्ता विद्वान्सर्पति न
सदस्यार्तिमार्च्छति नमोऽग्नये मखघ्न इत्याहेता वै देवताः
सदस्यार्तिमार्पयन्ति ता य एवं विद्वान्सर्पति न सदस्यार्तिमार्च्छति
दृढे स्थः शिथिरे समीची मा हंसस्पातु सूर्यो मा देवो
दिव्याद हंसस्पातु वायुरन्तरिक्षा- (१३)

दग्निः पृथिव्या यमः पितृभ्यः सरस्वती मनुष्येभ्यो देवी द्वारौ मा

मा सन्ताप्तं नमः सदसे नमः सदसस्पतये नमः सखीनां पुरोगाणां
चक्षुषे नमो दिवे नमः पृथिव्या अहे दैधिष्व्योदतस्तिष्ठान्यस्य सदने
सीद योऽस्मत्पाकंतर उन्निवत उदुद्वतश्च गेष पातं मा द्यावापृथिवी
अद्याहुः सदो वै प्रसर्पन्तं (१४)

पितरोऽनु प्र सर्पन्ति त एनमीश्वरा हिंसितोः सदः प्रसृप्य
दक्षिणार्धं परेक्षेतागन्त पितरः पितृमानहं युष्माभिर्भूयासः
सुप्रजसो मया यूयं भूयास्तेति तेभ्य एव नमस्कृत्य सदः प्र
सर्पत्यात्मनोऽनात्यै॥ (१५)

मुखो वा अन्तरिक्षात्प्रसर्पन्तन्नयंस्त्रिंशच्च॥५॥ [४]

भक्षेहि मा विश दीर्घायुत्वाय शन्तनुत्वाय रायस्पोषाय वर्चसे
सुप्रजास्त्वायेहि वसो पुरोवसो प्रियो मे हृदोऽस्यश्विनोस्त्वा
बाहुभ्याः सघ्यासं नृचक्षसं त्वा देव सोम सुचक्षा अव ख्येषं
मन्द्राभिभूतिः केतुर्यज्ञानां वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु मन्द्रा
स्वर्वाच्यदितिरनाहतशीर्ष्णी वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यत्वेहि
विश्वचरणे (१६)

शम्भूर्मयोभूः स्वस्ति मा हरिवर्णं प्र चर क्रत्वे दक्षाय
रायस्पोषाय सुवीरतायै मा मा राजन्वि बीभिषो मा मे हार्दि
त्विषा वधीः। वृषणे शुष्मायाऽऽयुषे वर्चसे॥ वसुमद्गणस्य सोम
देव ते मतिविदः प्रातःसवनस्य गायत्रच्छन्दस इन्द्रपीतस्य

नराशः संपीतस्य पितृपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो भक्षयामि
 रुद्रवद्गणस्य सोम देव ते मतिविदो माध्यन्दिनस्य सर्वनस्य
 त्रिष्टुच्छन्दस इन्द्रपीतस्य नराशः संपीतस्य (१७)

पितृपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो भक्षयाम्यादित्यवद्गणस्य
 सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सर्वनस्य जगतीछन्दस
 इन्द्रपीतस्य नराशः संपीतस्य पितृपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो
 भक्षयामि। आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णायम्। भवा
 वाजस्य सङ्गथे। हिन्व मे गात्रा हरिवो गुणान्मे मा वि तीतृषः।
 शिवो मे सत्तर्षीनुप तिष्ठस्व मा मेऽवाङ्गाभिमतं (१८)

गाः। अपाम् सोमममृता अभूमादश्म ज्योतिरविदाम
 देवान्। किमस्मान्कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य।
 यन्म आत्मनो मिन्दाभूदग्निस्तत्पुनराहार्जातवेदा विचर्षणिः।
 पुनरग्निश्चक्षुरदात्पुनरिन्द्रो बृहस्पतिः। पुनर्मे अश्विना युवं चक्षुरा
 धत्तमक्ष्योः। इष्टयजुषस्ते देव सोम स्तुतस्तोमस्य (१९)

शस्तोक्थस्य हरिवत इन्द्रपीतस्य मधुमत उपहूतस्योपहूतो
 भक्षयामि। आपूर्याः स्था मा पूरयत प्रजया च धनेन च। एतत्ते
 तत् ये च त्वामन्वेतत्ते पितामह प्रपितामह ये च त्वामन्वत्र पितरो
 यथाभागं मन्दध्वं नमो वः पितरो रसाय नमो वः पितरः शुष्माय
 नमो वः पितरो जीवाय नमो वः पितरः (२०)

स्वधा॑यै नमो॑ वः पितरो म॒न्यवे॑ नमो॑ वः पितरो घो॒राय॑ पि॒तरो॑
 नमो॑ वो॒ य ए॒तस्मिँल्लो॒के स्थ॑ युष्मा॑ऽस्तेऽनु॒ येँऽस्मिँल्लो॒के मां तेऽनु॑
 य ए॒तस्मिँल्लो॒के स्थ॑ यूयं॑ तेषां॑ वसि॑ष्ठा भूयास्त॒ येँऽस्मिँल्लो॒केऽहं॑
 तेषां॑ वसि॑ष्ठो भूयासं॒ प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यो वि॒श्वा जा॒तानि॒ परि॒
 ता ब॑भूव। (२१)

यत्का॑मास्ते जुहु॒मस्तन्नो॑ अस्तु व॒यः स्या॑म॒ पत॑यो
 रयी॒णाम्। दे॒वकृ॑त॒स्यै न॑सोऽव॒यज॑नमसि॒ मनु॑ष्य॒कृत॒स्यै न॑सोऽ-
 व॒यज॑नमसि॒ पितृ॑कृत॒स्यै न॑सोऽव॒यज॑नमस्य॒प्सु धौ॒तस्य॑ सोम॒ देव॑
 ते नृ॒भिः सु॒तस्ये॒ष्टय॑जुषः॒ स्तुत॑स्तोमस्य॒ श॒स्तोक्थ॑स्य॒ यो भ॒क्षो
 अ॒श्व॒सनि॑र्यो गो॒सनि॑स्तस्य॒ ते पि॒तृभि॑र्भ॒क्षं कृ॑त॒स्योप॑हूत॒स्योप॑हूतो
 भक्ष॑यामि॥ (२२)

वि॒श्व॒च॒र॒पणे॑ त्रि॒ष्टु॒फ॒ल॒न्दस॒ इन्द्र॑पीतस्य॒ नरा॑श॒सं पी॑तस्याति॒ स्तुत॑स्तोमस्य जी॒वाय॑ नमो॑ वः पितरो

बभूव॒ चतु॑श्चत्वारि॒श॒च्च॥७॥

[५]

म॒हीनां॑ पयो॑ऽसि॒ वि॒श्वेषां॑ दे॒वानां॑ त॒नूर॑ऋ॒ध्यासं॑म॒द्य पृ॑षतीनां॒
 ग्र॒हं पृ॑षतीनां॒ ग्र॒हो॑ऽसि॒ वि॒ष्णोर्ऋ॒दय॑म॒स्येक॑मिष॒ वि॒ष्णु॒स्त्वाऽनु॑ वि॒
 च॑क्रमे भूति॑र्द्ध्रा घृ॒तेन॑ वर्ध॒तां तस्य॑ मे॒ष्टस्य॑ वी॒तस्य॑ द्रवि॑ण॒मा
 ग॑म्या॒ज्योति॑रसि॒ वैश्वान॑रं पृ॒श्नि॒यै दु॒ग्धं याव॑ती॒ द्यावा॑पृथि॒वी
 म॑हित्वा याव॑च्च स॒प्त सि॒न्ध॒वो वि॒त॒स्थुः। ताव॑न्तमिन्द्र॒ ते (२३)

ग्र॒हः स॒होर्जा॑ गृ॒ह्णाम्य॑स्तृ॒तम्। यत्कृ॑ष्णशकुनः पृष॒दाज्य॑मव-

मृशेच्छूद्रा अस्य प्रमायुकाः स्युर्यच्छाऽवमृशेच्चतुष्पादोऽस्य पशवः
 प्रमायुकाः स्युर्यथस्कन्देद्यजमानः प्रमायुकः स्यात्पशवो वै
 पृषदाज्यं पशवो वा एतस्य स्कन्दन्ति यस्य पृषदाज्यं स्कन्दति
 यत्पृषदाज्यं पुनर्गृह्णाति पशूनेवास्मै पुनर्गृह्णाति प्राणो वै पृषदाज्यं
 प्राणो वा (२४)

एतस्य स्कन्दति यस्य पृषदाज्यं स्कन्दति यत्पृषदाज्यं
 पुनर्गृह्णाति प्राणमेवास्मै पुनर्गृह्णाति हिरण्यमवधाय गृह्णात्यमृतं
 वै हिरण्यं प्राणः पृषदाज्यममृतमेवास्य प्राणे दधाति शतमानं
 भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठत्यश्वमव
 घ्रापयति प्राजापत्यो वा अश्वः प्राजापत्यः प्राणः स्वादेवास्मै योनैः
 प्राणं निर्मिमीते वि वा एतस्य यज्ञश्छिद्यते यस्य पृषदाज्यं
 स्कन्दति वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णाति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञं सं
 तनोति॥ (२५)

ते पृषदाज्यं प्राणो वै योनैः प्राणं द्वाविंशतिश्च॥३॥ [६]

देवं सवितरेतत्ते प्राऽऽह तत्प्र च सुव प्र च यज्ञ बृहस्पतिर्ब्रह्मा-
 ऽऽयुष्मत्या ऋचो मा गांत तनूपाथ्साम्नः सत्या व आशिषः सन्तु
 सत्या आकूतय ऋतं च सत्यं च वदत स्तुत देवस्य सवितुः
 प्रसवे स्तुतस्य स्तुतमस्यूजं मह्यं स्तुतं दुहामा मा स्तुतस्य
 स्तुतं गम्याच्छस्त्रस्य शस्त्र- (२६)

मस्यूजं मह्यं शस्त्रं दुहामा मा शस्त्रस्य शस्त्रं

गम्यादिन्द्रियावन्तो वनामहे धुक्षीमहि प्रजामिषम्। सा मे
सत्याशीर्देवेषु भूयाद् ब्रह्मवर्चसं मा गम्यात्। यज्ञो बभूव स आ
बभूव स प्र जज्ञे स वावृधे। स देवानामधिपतिर्बभूव सो अस्मां
अधिपतीन्करोतु वयं स्याम पतयो रयीणाम्। यज्ञो वा वै (२७)

यज्ञपतिं दुहे यज्ञपतिर्वा यज्ञं दुहे स यः स्तुतशस्त्रयोर्दोहम-
विद्वान् यजते तं यज्ञो दुहे स इष्ट्वा पापीयान्भवति य एनयोर्दोहं
विद्वान् यजते स यज्ञं दुहे स इष्ट्वा वसीयान्भवति स्तुतस्य
स्तुतमस्यूर्जं मह्यं स्तुतं दुहामा मां स्तुतस्य स्तुतं गम्याच्छस्त्रस्य
शस्त्रमस्यूर्जं मह्यं शस्त्रं दुहामा मां शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादित्याहैष
वै स्तुतशस्त्रयोर्दोहस्तं य एवं विद्वान् यजते दुह एव यज्ञमिष्ट्वा
वसीयान्भवति॥ (२८)

शस्त्रं वै शस्त्रन्दुहान्द्राविंशतिश्च॥३॥ [७]

श्येनाय पत्वने स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय
नमो विष्टम्भाय धर्मणे स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय
नमः परिधये जनप्रथनाय स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय
नम ऊर्जे होत्राणां स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय
नमः पर्यसे होत्राणां स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय
नमः प्रजापतये मनवे स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय
नम ऋतमृतपाः सुवर्वादथ्स्वाहा वदथ्स्वयमभिगूर्ताय

नमस्तृप्पन्ता२ होत्रा मधोर्धृतस्य यज्ञपतिमृषय एनंसा- (२९)

ऽऽहुः। प्रजा निर्भक्ता अनुत्प्यमाना मध्व्यौ स्तोकावप
तौ रराधा। सं नस्ताभ्या२ सृजतु विश्वकर्मा घोरा ऋषयो नमो
अस्त्वेभ्यः। चक्षुष एषां मनंसश्च सन्धौ बृहस्पतये महि षड्युमन्नमः।
नमो विश्वकर्मणे स उ पात्वस्माननन्यान्धसोमपान्मन्यमानः।
प्राणस्य विद्वान्ध्समरे न धीर एनंश्चकृवान्महि बद्ध एषाम्। तं
विश्वकर्मन् (३०)

प्र मुञ्चा स्वस्तये ये भक्षयन्तो न वसून्यानुहुः। यानग्रयो-
ऽन्वतप्यन्त धिष्ण्या इयं तेषामवया दुरिष्ठ्यै स्विष्टिं नस्तां कृणोतु
विश्वकर्मा। नमः पितृभ्यो अभि ये नो अख्यन् यज्ञकृतो यज्ञकांमाः
सुदेवा अकांमा वो दक्षिणां न नीनिम मा नस्तस्मादेनंसः पापयिष्ट।
यावन्तो वै सदस्यास्ते सर्वे दक्षिण्यास्तेभ्यो यो दक्षिणां न (३१)

नयेदैभ्यो वृश्चेत् यद्वैश्वकर्मणानि जुहोति सदस्यानेव
तत्प्रीणात्यस्मे देवासो वपुषे चिकिथ्सत् यमाशिरा दम्पती
वाममंश्नुतः। पुमान्पुत्रो जायते विन्दते वस्वथ विश्वे अरुपा एधते
गृहः। आशीर्दाया दम्पती वाममंश्नुतामरिष्टो रायः सचता२
समोकसा। य आसिचिथ्सन्दुग्धं कुम्या सहेष्टेन यामन्नमति
जहातु सः। सर्पिर्ग्रीवी (३२)

पीवर्यस्य जाया पीवानः पुत्रा अकृशासो अस्य। सहजानिर्यः

सुमखस्यमान् इन्द्रायाशिरः सह कुम्भ्याऽदात्। आशीर्म ऊर्जमुत
 सुप्रजास्त्वमिषं दधातु द्रविणः सर्वर्चसम्। सञ्जयन्क्षेत्राणि सहसा-
 ऽहमिन्द्र कृण्वानो अन्याः अधरान्त्सपत्नान्। भूतमसि भूते मा
 धा मुखमसि मुखं भूयासं द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परिं गृह्णामि विश्वे
 त्वा देवा वैश्वानराः (३३)

प्र च्यावयन्तु दिवि देवां दृहान्तरिक्षे वयांसि पृथिव्यां
 पार्थिवान्ध्रुवं ध्रुवेण हविषाऽव सोमं नयामसि। यथा नः
 सर्वमिज्जगदयक्ष्मः सुमना असत्। यथा न इन्द्र इद्विशः
 केवलीः सर्वाः समनसः करत्। यथा नः सर्वा इद्विशोऽस्माकं
 केवलीरसन्न॥ (३४)

एनसा विश्वकर्मन् यो दक्षिणां न सर्पिर्ग्रीवी वैश्वानराश्चत्वारिंशच्च॥६॥ [८]

यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभि प्र वर्तयत्युक्थंशा
 इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगीर्य त्रीण्येतान्यक्षराणि त्रिपदा गायत्री
 गायत्रं प्रातःसवनं गायत्रियैव प्रातःसवने वज्रमन्तर्धत्त उक्थं
 वाचीत्याह माध्यन्दिनः सवनं प्रतिगीर्य चत्वार्येतान्यक्षराणि
 चतुष्पदा त्रिष्टुत्रैष्टुभं माध्यन्दिनः सवनं त्रिष्टुभैव माध्यन्दिने सवने
 वज्रमन्तर्धत्त - (३५)

उक्थं वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगीर्य सप्तैतान्यक्षराणि
 सप्तपदा शक्करी शाक्करो वज्रो वज्रैणैव तृतीयसवने वज्रमन्तर्धत्ते

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यो यथासवनं प्रतिगरे
छन्दांसि सम्पादयेत्तेजः प्रातःसवन आत्मन्धीतेन्द्रियं माध्यन्दिने
सवने पशूस्तृतीयसवन इत्युक्थंशा इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगीर्य
त्रीण्येतान्यक्षराणि (३६)

त्रिपदा गायत्री गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवन एव प्रतिगरे
छन्दांसि सम्पादयत्यथो तेजो वै गायत्री तेजः प्रातःसवनं तेज
एव प्रातःसवन आत्मन्धत्त उक्थं वाचीत्याह माध्यन्दिनं सवनं
प्रतिगीर्य चत्वार्येतान्यक्षराणि चतुष्पदा त्रिष्टुत्रैष्टुभं माध्यन्दिनं
सवनं माध्यन्दिन एव सवने प्रतिगरे छन्दांसि सम्पादयत्यथो
इन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियं माध्यन्दिनं सवन- (३७)

मिन्द्रियमेव माध्यन्दिने सवन आत्मन्धत्त उक्थं
वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगीर्य सप्तैतान्यक्षराणि सप्तपदा
शक्करी शाक्कुराः पशवो जागंतं तृतीयसवनं तृतीयसवन एव प्रतिगरे
छन्दांसि सम्पादयत्यथो पशवो वै जगती पशवंस्तृतीयसवनं
पशूनेव तृतीयसवन आत्मन्धत्ते यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयत
आव्यमस्मिन्दधाति तद्यन्ना (३८)

ऽपहनीत पुरास्यं संवत्सराद्गृह आ वैवीरज्छोसा मोद
इवेति प्रत्याह्वयते तेनैव तदप हते यथा वा आयतां प्रतीक्षत
एवमध्वर्युः प्रतिगरं प्रतीक्षते यदभिप्रतिगृणीयाद्यथायतया
समृच्छते तादृगेव तद्यदर्धर्चाल्लुप्येत यथा धावज्जो हीयते तादृगेव

तत्प्रबाहुगवा ऋत्विजामुद्गीथा उद्गीथ एवोद्गातृणा- (३९)

मृचः प्रणव उक्थश्सिनां प्रतिगुरोऽध्वर्यूणां य एवं विद्वान्प्रतिगृणात्यन्नाद एव भवत्यास्य प्रजायां वाजी जायत इयं वै होतासावध्वर्युर्यदासीनः शंसत्यस्या एव तद्धोता नैत्यास्त इव हीयमथो इमामेव तेन यजमानो दुहे यत्तिष्ठन्प्रतिगृणात्यमुष्या एव तदध्वर्युर्नैति (४०)

तिष्ठतीव ह्यसावथो अमूमेव तेन यजमानो दुहे यदासीनः शंसति तस्मादितःप्रदानं देवा उप जीवन्ति यत्तिष्ठन्प्रतिगृणाति तस्मादमुतःप्रदानं मनुष्या उप जीवन्ति यत्प्राडासीनः शंसति प्रत्यङ्घ्निष्ठन्प्रतिगृणाति तस्मात्प्राचीनः रेतो धीयते प्रतीचीः प्रजा जायन्ते यद्वै होताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभि प्र वर्तयति पराडा वर्तते वज्रमेव तन्नि करोति॥ (४१)

सर्वे वज्रमन्तर्धत्ते त्रीण्येतान्यक्षराणीन्द्रियं मार्थ्यन्दिनः सर्वन्नोद्गातृणामध्वर्युर्नैति वर्तयत्यष्टौ

च॥ ७॥ [९]

उपयामगृहीतोऽसि वाक्षसदसि वाक्पाभ्यां त्वा ऋतुपाभ्यामस्य यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां गृह्णाम्युपयामगृहीतोऽस्यृतसदसि चक्षुष्पाभ्यां त्वा ऋतुपाभ्यामस्य यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां गृह्णाम्युपयामगृहीतोऽसि श्रुतसदसि श्रोत्रपाभ्यां त्वा ऋतुपाभ्यामस्य यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां गृह्णामि देवेभ्यस्त्वा विश्वदेवेभ्यस्त्वा

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो विष्णवुरुक्रमैष ते सोमस्त९ रक्षस्व (४२)

तं ते दुश्चक्षा मावं ख्यन्मयि वसुः पुरोवसुर्वाक्पा वाचं मे
पाहि मयि वसुर्विदद्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मे पाहि मयि वसुः संयद्वसुः
श्रोत्रपाः श्रोत्रं मे पाहि भूरसि श्रेष्ठो रश्मीनां प्राणपाः प्राणं मे पाहि
धूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामपानपा अपानं मे पाहि यो न इन्द्रवायू
मित्रावरुणावश्विनावभिदासति भ्रातृव्य उत्पिपीते शुभस्पती इदमहं
तमधरं पादयामि यथेन्द्राहमुत्तमश्चेतयानि॥ (४३)

रक्षस्व भ्रातृव्यस्योदश च॥२॥ ————— [१०]

प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तरति वाजंकर्मभिः। यस्य
त्व९ सख्यमाविंथ। प्र होत्रे पूर्वं वचोऽग्नये भरता बृहत्। विपां
ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे। अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्थां
तिस्रस्ते जिह्वा ऋतजात पूर्वीः। तिस्र उ ते तनुवो देववातास्ताभिर्नः
पाहि गिरो अप्रयुच्छन्। सं वां कर्मणा समिषा (४४)

हिनोमीन्द्राविष्णू अपंसस्पारे अस्य। जुषेथां यज्ञं द्रविणं च
धत्तमरिष्टैर्नः पृथिभिः पारयन्ता। उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न
परा जिग्ये कतरश्चनैनोः। इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं
वि तदैरयेथाम्। त्रीण्यायूँषि तव जातवेदस्तिस्त्र आजानीरुषसंस्ते
अग्ने। ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वानथा (४५)

भव यजमानाय शं योः। अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विदथा

क॒विः। स त्री॑रै॒काद॒शा॑ इ॒ह। यक्ष॑च्च पि॒प्रय॑च्च नो॒ विप्रो॑ दू॒तः
 परि॑ष्कृतः। नभ॑न्तामन्य॒के संमे। इन्द्रा॑विष्णू दृ॒हिताः शम्बर॑स्य
 नव॒ पुरो॑ नव॒तिं च॑ श॒जथि॑ष्टम्। श॒तं वर्चि॑नः स॒हस्रं॑ च सा॒क॑ ह॒थो
 अ॒प्र॒त्यसु॑रस्य वी॒रान्। उ॒त मा॒ता म॑हिषमन्वे॒नद॒मी त्वा॑ ज॒हति॑
 पु॒त्र दे॒वाः। अथा॑ब्रवीद्वृ॒त्रमिन्द्रो॑ हनि॒ष्यन्त्सखे॑ विष्णो वित॒रं वि
 क्र॑मस्व॥ (४६)

इ॒पाऽथ॑ त्वा त्रयो॑दश च॥३॥ ————— [११]

यो वै पर्व॑मानाना॒न्त्रीणि॑ परि॒भूः स्फ्यः॑ स्व॒स्तिर्भक्षे॑हि॒ महीनां॑ पयो॑ऽसि दे॒वं सवि॑तरे॒तत्तै॑ श्ये॒नाय॑ यद्वे
 होतो॑पयामृ॒गहीतो॑ऽसि वाक्ष॑सत्प्र सो अ॒ग्न एका॑दश॥११॥

यो वै स्फ्यः॑ स्व॒स्तिः स्व॒धायै॑ नमः॒ प्र मुंश्च॑ तिष्ठ॑तीव॒ षट्त्वारि॑शत्॥४६॥

यो वै पर्व॑मानानां॒ वि क्र॑मस्व॥

हरिः॑ ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः
 समाप्तः॥ ३-२॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

अग्ने॑ तेज॒स्विन्तेज॒स्वी त्वं दे॒वेषु॑ भूया॒स्तेज॑स्वन्तं॒ मामायु॑ष्मन्तं॒
वर्च॑स्वन्तं मनु॒ष्येषु॑ कुरु दी॒क्षायै॑ च त्वा॒ तप॑सश्च तेज॑से जुहोमि
तेजो॒विद॑सि तेजो॑ मा॒ मा हा॑सीन्माऽहं तेजो॑ हा॒सिषं॑ मा मां तेजो॑
हासी॒दिन्द्रो॑ज॒स्विन्नोज॒स्वी त्वं दे॒वेषु॑ भूया॒ ओज॑स्वन्तं॒ मामायु॑ष्मन्तं॒
वर्च॑स्वन्तं मनु॒ष्येषु॑ कुरु ब्रह्म॑णश्च त्वा क्ष॒त्रस्य॒ चो- (१)

ज॑से जुहोम्योजो॒विद॑स्योजो॑ मा॒ मा हा॑सीन्माऽहमोजो॑
हा॒सिषं॑ मा मामोजो॑ हासी॒त्सूर्य॑ भ्राज॒स्विन्भ्राज॒स्वी त्वं दे॒वेषु॑
भूया॒ भ्राज॑स्वन्तं॒ मामायु॑ष्मन्तं॒ वर्च॑स्वन्तं मनु॒ष्येषु॑ कुरु वा॒योश्च॑
त्वाऽपां॑ च भ्राज॑से जुहोमि सुव॒र्विद॑सि सुव॒र्मा मा हा॑सीन्मा-
ऽह॑ सुव॒र्हासि॑षं मा मा॑ सुव॒र्हासी॑न्मयि॒ मेधां॑ मयि॒ प्रजां॑
मय्य॒ग्निस्तेजो॑ दधातु मयि॒ मेधां॑ मयि॒ प्रजां॑ मयीन्द्र॑ इन्द्रि॒यं द॑धातु
मयि॒ मेधां॑ मयि॒ प्रजां॑ मयि॒ सूर्यो॑ भ्राजो॑ दधातु॥ (२)

क्ष॒त्रस्य॑ च॒ मयि॒ त्रयो॑वि॒ंशतिश्च॑॥२॥ [१]

वा॒युर्हि॑ङ्कर्ताऽग्निः प्र॑स्तो॒ता प्र॒जाप॑तिः साम् बृह॒स्पति॑रु॒द्राता॑
वि॒श्वे दे॒वा उ॑पगा॒तारो॑ म॒रुतः॑ प्र॒तिह॑र्तार॒ इन्द्रो॑ नि॒धनं॑ ते दे॒वाः
प्रा॑णभृ॒तः प्रा॑णं मयि॒ दध॑त्वेतद्वै सर्व॑मध्व॒र्युरु॑पाकुर्वन्नु॒द्रातृ॑भ्य॒

उपाकरोति ते देवाः प्राणभृतः प्राणं मयि दधत्वित्याहैतदेव
सर्वमात्मन्धत्त इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बहस्पतिरुक्थामदानि
शःसिषद् विश्वे देवाः (३)

सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मां हिःसीर्मधुं मनिष्ये मधुं
जनिष्ये मधुं वक्ष्यामि मधुं वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो
वाचमुद्यासः शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मां देवा अवन्तु शोभायै
पितरोऽनु मदन्तु॥ (४)

शःसिषद्विश्वे देवा अष्टाविंशतिश्च॥२॥ [२]

वसवस्त्वा प्र वृहन्तु गायत्रेण छन्दसाऽग्नेः प्रियं पाथ
उपेहि रुद्रास्त्वा प्र वृहन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसेन्द्रस्य प्रियं पाथ
उपेह्यादित्यास्त्वा प्र वृहन्तु जागतेन छन्दसा विश्वेषां देवानां प्रियं
पाथ उपेहि मान्दासु ते शुक्र शुक्रमा धूनोमि भृन्दनासु कोतनासु
नूतनासु रेशीषु मेरीषु वाशीषु विश्वभृत्सु माध्वीषु ककुहासु
शक्ररीषु (५)

शुक्रासु ते शुक्र शुक्रमा धूनोमि शुक्रं ते शुक्लेण गृह्णाम्यहो
रूपेण सूर्यस्य रश्मिभिः। आऽस्मिन्नुग्रा अचुच्यवुर्दिवो धारा
असञ्चत। ककुहः रूपं वृषभस्य रोचते बृहत्सोमः सोमस्य
पुरोगाः शुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः। यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै
ते सोम सोमाय स्वाहोशित्कं देव सोम गायत्रेण छन्दसाऽग्नेः (६)

प्रियं पाथो अपीहि वशी त्वं देव सोम त्रैष्टुभेन छन्दसेन्द्रस्य
 प्रियं पाथो अपीह्यस्मत्सखा त्वं देव सोम जागतेन छन्दसा
 विश्वेषां देवानां प्रियं पाथो अपीह्या नः प्राण एतु परावत
 आन्तरिक्षाद्विवस्परि। आयुः पृथिव्या अध्यमृतमसि प्राणाय त्वा।
 इन्द्राग्नी मे वर्चः कृणुतां वर्चः सोमो बृहस्पतिः। वर्चो मे विश्वे
 देवा वर्चो मे धत्तमश्विना। दधन्वे वा यदीमनु वोचद्वह्मणि वेरु
 तत्। परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत्॥ (७)

शक्रोऽग्नेर्वृहस्पतिः पञ्चविंशतिश्च॥३॥ [३]

एतद्वा अपां नामधेयं गुह्यं यदाधावा मान्दासु ते शुक्र शुक्रमा
 धूनोमीत्याहापामेव नामधेयेन गुह्येन दिवो वृष्टिमव रुन्धे शुक्रं
 ते शुक्रेण गृह्णामीत्याहैतद्वा अहो रूपं यद्रात्रिः सूर्यस्य रश्मयो
 वृष्ट्या ईशतेऽहं एव रूपेण सूर्यस्य रश्मिभिर्दिवो वृष्टिं च्यावयत्या-
 ऽस्मिन्नुग्रा - (८)

अचुच्यवुरित्याह यथायजुरेवैतत्कुकुहः रूपं वृषभस्य रोचते
 बृहदित्याहैतद्वा अस्य ककुहः रूपं यद्वृष्टीं रूपेणैव वृष्टिमव रुन्धे
 यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवीत्याहैष ह वै हविषा हविर्यजति
 योऽदाभ्यं गृहीत्वा सोमाय जुहोति परा वा एतस्याऽऽयुः प्राण
 एति (९)

योऽःशुं गृह्णात्या नः प्राण एतु परावत इत्याहाऽऽयुरेव

प्राणमात्मन्धत्तेऽमृतमसि प्राणाय त्वेति हिरण्यमभि व्यनित्यमृतं वै
 हिरण्यमायुः प्राणोऽमृतैर्नैवाऽऽयुरात्मन्धत्ते शतमानं भवति शतायुः
 पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठत्यप उप स्पृशति भेषजं
 वा आपो भेषजमेव कुरुते॥ (१०)

उग्रा एत्यापस्त्रीणि च॥३॥ [४]

वायुरसि प्राणो नाम सवितुराधिपत्येऽपानं मे दाश्चक्षुरसि
 श्रोत्रं नाम धातुराधिपत्य आयुर्मे दा रूपमसि वर्णो नाम
 बृहस्पतेराधिपत्ये प्रजां मे दा ऋतमसि सत्यं नामेन्द्रस्याऽऽधिपत्ये
 क्षत्रं मे दा भूतमसि भव्यं नाम पितृणामाधिपत्येऽपामोषधीनां
 गर्भं धा ऋतस्य त्वा व्योमन ऋतस्य (११)

त्वा विभूमन ऋतस्य त्वा विधर्मण ऋतस्य त्वा सत्यायुर्तस्य
 त्वा ज्योतिषे प्रजापतिर्विराजमपश्यत्तया भूतं च भव्यं चासृजत्
 तामृषिभ्यस्तिरोऽदधात्तां जमदग्निस्तपसाऽपश्यत्तया वै स
 पृश्नीन्कामानसृजत् तत्पृश्नीनां पृश्नित्वं यत्पृश्नयो गृह्यन्ते
 पृश्नीनेव तैः कामान् यजमानोऽव रुन्धे वायुरसि प्राणो (१२)

नामेत्याह प्राणापानावेवाव रुन्धे चक्षुरसि श्रोत्रं नामेत्याहाऽऽ-
 युरेवाव रुन्धे रूपमसि वर्णो नामेत्याह प्रजामेवाव रुन्ध ऋतमसि
 सत्यं नामेत्याह क्षत्रमेवाव रुन्धे भूतमसि भव्यं नामेत्याह पशवो
 वा अपामोषधीनां गर्भः पशूनेवा- (१३)

ऽव रुन्ध एतावद्वै पुरुषं पुरितस्तदेवाव रुन्ध ऋतस्य
 त्वा व्योमन् इत्याहेयं वा ऋतस्य व्योमेमामेवाभि जयत्यृतस्य
 त्वा विभूमन् इत्याहान्तरिक्षं वा ऋतस्य विभूमान्तरिक्षमेवाभि
 जयत्यृतस्य त्वा विधर्मण इत्याह द्यौर्वा ऋतस्य विधर्म दिवमेवाभि
 जयत्यृतस्य (१४)

त्वा सत्यायेत्याह दिशो वा ऋतस्य सत्यं दिश एवाभि
 जयत्यृतस्य त्वा ज्योतिष इत्याह सुवर्गो वै लोक ऋतस्य ज्योतिः
 सुवर्गमेव लोकमभि जयत्येतावन्तो वै देवलोकास्तानेवाभि जयति
 दश सं पद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्न विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रति
 तिष्ठति॥ (१५)

व्योमन ऋतस्य प्राणः पशून्वै विधर्म दिवमेवाभि जयत्यृतस्य पद्वत्वारिंशच्च॥५॥—[५]

देवा वै यद्यज्ञेन नावारुन्धत तत्परैरवारुन्धत तत्पराणां
 परत्वं यत्परै गृह्यन्ते यदेव यज्ञेन नावरुन्धे तस्यावरुद्धौ यं
 प्रथमं गृह्णातीममेव तेन लोकमभि जयति यं द्वितीयमन्तरिक्षं
 तेन यं तृतीयममुमेव तेन लोकमभि जयति यदेते गृह्यन्ते एषां
 लोकानामभिजित्या - (१६)

उत्तरेष्वहःस्वमुतोऽर्वाश्चौ गृह्यन्तेऽभिजित्यैवेमाँल्लोकान्पुनरिमं
 लोकं प्रत्यवरोहन्ति यत्पूर्वेष्वहःस्वितः पराश्चौ गृह्यन्ते तस्मादितः
 पराश्च इमे लोका यदुत्तरेष्वहःस्वमुतोऽर्वाश्चौ गृह्यन्ते तस्मादमुतो-
 ऽर्वाश्च इमे लोकास्तस्मादयातयाम्नो लोकान्मनुष्या उप

जीवन्ति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्यादृष्ट्य ओषधयः
सम्भवन्त्योषधयो (१७)

मनुष्याणामन्नं प्रजापतिं प्रजा अनु प्र जायन्त इति
परानन्विति ब्रूयाद्यद्गृह्णात्युद्ध्यस्त्वौषधीभ्यो गृह्णामीति तस्मादृष्ट्य
ओषधयः सम्भवन्ति यद्गृह्णात्योषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो गृह्णामीति
तस्मादोषधयो मनुष्याणामन्नं यद्गृह्णाति प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये
गृह्णामीति तस्मात्प्रजापतिं प्रजा अनु प्र जायन्ते॥ (१८)

अभिजित्या ओषधयोऽष्टाचत्वारिंशच्च॥ ३॥ [६]

प्रजापतिर्देवासुरानसृजत तदनु यज्ञोऽसृज्यत यज्ञं छन्दांसि
ते विष्वश्चो व्यक्रामन्त्सोऽसुराननु यज्ञोऽपाक्रामद्यज्ञं छन्दांसि
ते देवा अमन्यन्तामी वा इदमभूवन् यद्वयं स्म इति ते
प्रजापतिमुपाधावन्त्सोऽब्रवीत्प्रजापतिश्छन्दसां वीर्यमादाय तद्वः
प्र दास्यामीति स छन्दसां वीर्य- (१९)

मादाय तदेभ्यः प्रायच्छत्तदनु छन्दांस्यपाक्रामच्छन्दांसि
यज्ञस्ततो देवा अभवन्परासुरा य एवं छन्दसां वीर्यं वेदाऽऽ-
श्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कारो भवत्यात्मना पराऽस्य
भ्रातृव्यो भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मै कमध्वर्युरा श्रावयतीति
छन्दसां वीर्यायेति ब्रूयादेतद्वै (२०)

छन्दसां वीर्यमा श्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कारो
 य एवं वेद् सर्वायैरेव छन्दोभिरर्चति यत्किं चार्चति यदिन्द्रो
 वृत्रमहन्नमेध्यं तद्यद्यतीनपावपदमेध्यं तदथ कस्मादैन्द्रो यज्ञ आ
 सञ्स्थातो रित्याहुरिन्द्रस्य वा एषा यज्ञिया तनूर्यद्यज्ञस्तामेव
 तद्यजन्ति य एवं वेदोपैनं यज्ञो नमति॥ (२१)

स छन्दसां वीर्यं वा एव तदष्टौ च॥३॥ [७]

आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि। घृतं
 पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमम्। आ वृश्च्यते वा
 एतद्यजमानोऽग्निभ्यां यदेनयोः शृतङ्कृत्याथान्यत्रावभृथमवैत्यायुर्दा
 अग्ने हविषो जुषाण इत्यवभृथमवैष्यञ्जुहयादाहुत्यैवैनौ शमयति
 नार्तिमार्च्छति यजमानो यत्कुसीद- (२२)

मप्रतीत्तं मयि येन यमस्य बलिना चरामि। इहैव सन्निरवदये
 तदेतत्तदग्ने अनृणो भवामि। विश्वलोप विश्वदावस्य त्वाऽऽ-
 सञ्जुहोम्यग्धादेकोऽहुतादेकः समसनादेकः। ते नः कृण्वन्तु
 भेषजं सदः सहो वरेण्यम्। अयं नो नभसा पुरः सञ्स्फानो
 अभि रक्षतु। गृहाणामसमर्त्यै बहवो नो गृहा असन्। स त्वं
 नो (२३)

नभसस्पत ऊर्जं नो धेहि भद्रया। पुनर्नो नष्टमा कृधि
 पुनर्नो रयिमा कृधि। देवं सञ्स्फान सहस्रपोषस्यैशिषे स नो

रा॒स्वाज्या॑नि॒५ रा॒यस्पोष॒॑५ सु॒वीर्य॒॑५ संव॑त्स॒रीणा॑ऽ स्व॒स्तिम्।
 अ॒ग्नि॒र्वाव॑ य॒म इ॒यं य॒मी कु॒सीदं॑ वा ए॒तद्य॑मस्य॒ यज॑मान॒ आ द॑त्ते
 यदोष॑धीभिर्वेदिऽ स्तृणाति॒ यदनु॑पौष्य॒ प्रया॒याद्री॑वब॒द्धमे॑न- (२४)

म॒मुष्मि॑ल्लो॒के ने॑नीये॒रन् यत्कु॑सी॒दम॑प्र॒तीत्तं॑ मयीत्युपौषती॒हैव॑
 सन् य॒मं कु॒सीदं॑ निरव॒दाया॑नृणः सु॒वर्गं॑ लो॒कमे॑ति॒ यदि॑ मि॒श्रमि॑व
 चरे॑दञ्जलिना॒ सक्तू॑न्प्रदा॒व्यै जुहु॑यादे॒ष वा अ॒ग्निर्वै॑श्वा॒नरो॑ यत्प्र॒दाव्यैः
 स ए॒वैनं॑ स्वदय॒त्यह्ना॑ वि॒धान्या॑मेकाष्ट॒काया॑मपू॒षं चतुः॑शरा॒वं प॒क्त्वा
 प्रा॒तरे॑तेन॒ कक्ष॑मुपौषेद्यदि (२५)

द॒हति॑ पु॒ण्य॒समं॑ भवति॒ यदि॑ न द॒हति॑ पा॒प॒समं॑मे॒तेन॑
 ह स्म॒ वा ऋ॑षयः पु॒रा वि॒ज्ञाने॑न दी॒र्घस॒त्रमु॑प॒ यन्ति॒ यो वा
 उ॒पद्र॒ष्टार॑मु॒पश्रो॒तार॑मनु॒ख्याता॑रं वि॒द्वान् यज॑न्ते॒ सम॑मुष्मि॑ल्लो॒क
 इ॒ष्टापूर्ते॑न॒ गच्छ॑तेऽग्नि॒र्वा उ॒पद्र॒ष्टा वा॒युरु॑प॒श्रोता॑ऽऽदि॒त्योऽनु॒ख्याता॑
 तान् य ए॒वं वि॒द्वान् यज॑न्ते॒ सम॑मुष्मि॑ल्लो॒क इ॒ष्टापूर्ते॑न॒ गच्छ॑तेऽयं
 नो॒ नभ॑सा पु॒र (२६)

इत्या॑हाऽग्नि॒र्वै नभ॑सा पु॒रोऽग्नि॑मे॒व तदा॑है॒तन्मे॑ गोपा॒येति॑ स
 त्वं नो॑ नभसस्पत॒ इत्या॑ह वा॒युर्वै नभ॑सस्पति॒र्वायु॑मे॒व तदा॑है॒तन्मे॑
 गोपा॒येति॑ दे॒वं सऽस्फा॑नेत्या॒हासौ॑ वा आ॒दित्यो॑ दे॒वः सऽस्फा॑नं
 आ॒दित्य॑मे॒व तदा॑है॒तन्मे॑ गोपा॒येति॑॥ (२७)

कुसीदन्त्वन्नं एनमोषेद्यदि पुर आदित्यमेव तदाहृतन्मे गोपायेति॥६॥—————[८]

एतं युवानं परि वो ददामि तेन क्रीडन्तीश्चरत प्रियेण। मा नः
शाप्त जुनुषा सुभागा रायस्पोषेण समिषा मदेम। नमो महिम्न उत
चक्षुषे ते मरुतां पितृस्तदहं गृणामि। अनु मन्यस्व सुयजा यजाम
जुष्टं देवानामिदमस्तु हव्यम्। देवानामेष उपनाह आसीदपां गर्भं
ओषधीषु न्यक्तः। सोमस्य द्रप्समवृणीत पूषा (२८)

बृहन्नद्रिरभवत्तदेषाम्। पिता वत्सानां पतिरघ्नियानामथो पिता
महतां गर्गराणाम्। वत्सो जरायुं प्रतिधुक्पीयूषं आमिक्षा मस्तु
घृतमस्य रेतः। त्वां गावोऽवृणत राज्याय त्वां हवन्त मरुतः
स्वर्काः। वर्ष्मन्क्षत्रस्यं ककुभिं शिश्रियाणस्ततो न उग्रो वि भञ्जा
वसूनि। व्यृद्धेन वा एष पशुना यजते यस्यैतानि न क्रियन्त एष
ह त्वै समृद्धेन यजते यस्यैतानि क्रियन्ते॥ (२९)

पूषा क्रियन्त एषोऽष्टौ च॥२॥—————[९]

सूर्यो देवो दिविषद्भ्यो धाता क्षत्राय वायुः प्रजाभ्यः।
बृहस्पतिस्त्वा प्रजापतये ज्योतिष्मतीं जुहोतु। यस्यास्ते
हरितो गर्भोऽथो योनिर्हरिण्ययी। अङ्गान्यहुता यस्यै तां देवैः
समजीगमम्। आ वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तयेन्द्र नर्दबुद।
भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभिरा वर्तया पुनः। वि ते भिनद्धि तकरीं
वि योनिं वि गेवीन्यौ। वि (३०)

मातरं च पुत्रं च वि गर्भं च जरायुं च। बहिस्ते अस्तु बालिति।
 उरुद्रप्सो विश्वरूप इन्दुः पवमानो धीरं आनञ्ज गर्भम्। एकपदी
 द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पञ्चपदी षट्पदी सप्तपद्यष्टापदी भुवनानुं
 प्रथताः स्वाहा। मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम्।
 पिपृतां नो भरीमभिः॥ (३१)

गवीन्यौ वि चतुश्चत्वारिंशच्च॥२॥ [१०]

इदं वामास्ये हविः प्रियमिन्द्राबृहस्पती। उक्थं मदश्च
 शस्यते। अयं वां परि पिच्यते सोमं इन्द्राबृहस्पती। चारुर्मदाय
 पीतये। अस्मे इन्द्राबृहस्पती रयिं धत्तं शतग्विनम्। अश्वावन्तं
 सहस्रिणम्। बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु। वि
 ते विष्वग्वातजूतासो अग्ने भामासः (३२)

शुचे शुचंयश्चरन्ति। तुविम्रक्षासो दिव्या नवंग्वा वनां वनन्ति
 धृषता रुजन्तः। त्वामग्ने मानुषीरीडते विशो होत्राविदं विविचिं
 रत्नधातमम्। गुहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्मणसं सुयजं
 घृतश्रियम्। धाता ददातु नो रयिमीशानो जगत्स्पतिः। स नः
 पूर्णेन वावनत्। धाता प्रजाया उत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं
 जजान। धाता पुत्रं यजमानाय दाता (३३)

तस्मा उ हव्यं घृतवद्विधेमा। धाता ददातु नो रयिं प्राचीं

जी॒वातु॑मक्षि॑ताम्। व॒यं दे॒वस्य॑ धीम॒हि सु॒म॒तिः स॒त्यरा॑धसः। धा॒ता
द॒दातु॑ दा॒शुषे॑ वसू॒नि प्र॒जाका॑माय मी॒दुषे॑ दुरो॒णे। तस्मै॑ दे॒वा
अ॒मृताः॑ सं व्य॑यन्तां वि॒श्वे दे॒वासो॑ अ॒दि॒तिः स॒जोषाः॑। अनु॑ नो-
ऽद्या॒नुम॑तिर्य॒ज्ञं दे॒वेषु॑ म॒न्यता॑म्। अ॒ग्निश्च॑ हव्य॒वाह॑नो भव॑तां दा॒शुषे॑
म॒यः। अ॒न्विद॑नुमते॒ त्वं (३४)

म॒न्यासै॑ शं च॒ नः कृ॒धि। क्र॒त्वे द॒क्षाय॑ नो हि॒नु प्र ण॒ आयू॑ःषि
ता॒रिषः॑। अनु॑ म॒न्यता॑मनु॒मन्य॑माना प्र॒जाव॑न्तः र॒यिम॑क्षी॒यमाण॑म्।
तस्यै॑ व॒यः हे॒डसि॑ माऽपि॑ भू॒म सा नो॑ दे॒वी सु॒हवा॒ शर्म॑ यच्छतु।
यस्या॑मि॒दं प्र॒दिशि॑ यद्वि॒रोच॑तेऽनु॒मतिं॑ प्र॒ति भूष॑न्त्या॒यवः॑। यस्या॑
उ॒पस्थ॑ उ॒र्वन्त॑रि॒क्षः सा नो॑ दे॒वी सु॒हवा॒ शर्म॑ यच्छतु। (३५)

रा॒काम॒हः सु॒हवाः॑ सु॒ष्टुती॑ हु॒वे शृ॒णोतु॑ नः सु॒भगा॒
बो॒धतु॑ त्मना॑। सी॒व्य॒त्वपः॑ सू॒च्याऽच्छि॑द्यमा॒नया॑ द॒दातु॑ वी॒रः
श॒तदा॑यमु॒क्थ्यम्। या॒स्ते रा॒के सु॒म॒तयः॑ सु॒पेश॑सो याभि॒र्ददा॑सि
दा॒शुषे॑ वसू॒नि। ताभि॑र्नो अ॒द्य सु॒मना॑ उ॒पाग॑हि स॒हस्र॑पोषः
सु॒भगे॒ ररा॑णा। सि॒नी॒वालि॑ या सु॒पा॒णिः। कु॒हूम॒हः सु॒भगा॑
वि॒द्मना॑प॒सम॑स्मिन् य॒ज्ञे सु॒हवा॑ जोह॒वीमि॑। सा नो॑ द॒दातु॑ श्रव॑णं
पि॒तृणां॑ तस्या॑स्ते दे॒वि ह॒विषा॑ वि॒धेम। कु॒हूर्दे॒वाना॑म॒मृत॑स्य॒ पत्नी॑
हव्या॑ नो अ॒स्य ह॒विषा॑श्चि॒केतु॑। सं दा॒शुषे॑ कि॒रतु॑ भू॒रि वा॒मः
रा॒यस्पोष॑ चि॒कितु॑षे॒ दधा॑तु॥ (३६)

भामांसो दाता त्वमन्तरिक्षं सा नो देवी सुहवा शर्म यच्छतु श्रवणं चतुर्विंशतिश्च॥५॥ [११]

अग्ने तेजस्विन्वायुर्वसवस्त्वैतद्वा अपां वायुरसि प्राणो नाम देवा वै यद्यज्ञेन न प्रजापतिर्देवासुरानायुर्दा
एतं युवानं सूर्यो देव इदं वामेकादश॥११॥

अग्ने तेजस्विन्वायुरसि छन्दसां वीर्यं मातरं च पट्विंशत्॥३६॥

अग्ने तेजस्विश्चिकितुषे दधातु॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः
समाप्तः॥ ३-३ ॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

वि वा एतस्य यज्ञ ऋध्यते यस्य हविरतिरिच्यते सूर्यो देवो दिविषद् इत्याहु बृहस्पतिना चैवास्य प्रजापतिना च यज्ञस्य व्यृद्धमपि वपति रक्षांसि वा एतत्पशुं संचन्ते यदेकदेवत्यं आलब्धो भूयान्भवति यस्यास्ते हरितो गर्भ इत्याहु देवत्रैवेनां गमयति रक्षसामपहत्या आ वर्तन वर्तयेत्याहु (१)

ब्रह्मणैवेनमा वर्तयति वि ते भिनद्धि तकरीमित्याहु यथायजुरेवैतदुरुद्रप्सो विश्वरूप इन्दुरित्याहु प्रजा वै पशव इन्दुः प्रजयैवेनं पशुभिः समर्धयति दिवं वै यज्ञस्य व्यृद्धं गच्छति पृथिवीमतिरिक्तं तद्यन्न शमयेदार्तिमाच्छेद्यजमानो मही द्यौः पृथिवी च न इत्याहु- (२)

ह द्यावापृथिवीभ्यामेव यज्ञस्य व्यृद्धं चातिरिक्तं च शमयति नार्तिमाच्छेति यजमानो भस्मनाऽभि समूहति स्वगाकृत्या अथो अनयोर्वा एष गर्भोऽनयोरेवेनं दधाति यदेवद्येदति तद्रेचयेद्यन्नावद्येत्पशोरालब्धस्य नाव द्येत्पुरस्तान्नाभ्यां अन्यदेवद्येदुपरिष्ठादन्यत्पुरस्ताद्वै नाभ्यै (३)

प्राण उपरिष्ठादपानो यावानेव पशुस्तस्याव द्यति विष्णवे

शिपिविष्टाय जुहोति यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते यः पशोर्भूमा या
 पुष्टिस्तद्विष्णुः शिपिविष्टोऽतिरिक्त एवातिरिक्तं दधात्यतिरिक्तस्य
 शान्त्या अष्टाप्रद्विरण्यं दक्षिणाऽष्टापदी ह्येषाऽऽत्मा नवमः
 पशोरास्यां अन्तरकोश उष्णीषेणाऽऽविष्टितं भवत्येवमिव हि
 पशुरुल्बमिव चर्मव मांसमिवास्थीव यावानेव पशुस्तमात्वाऽव
 रुन्धे यस्यैषा यज्ञे प्रायश्चित्तिः क्रियत इष्ट्वा वसीयान्भवति॥ (४)

वर्तयेत्याह न इति वै नाम्ना उल्बमिवैकविंशतिश्च॥४॥ [१]

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार।
 उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्। आकूत्यै
 त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा किक्किटा ते मनः प्रजापतये स्वाहा
 किक्किटा ते प्राणं वायवे स्वाहा किक्किटा ते चक्षुः सूर्याय स्वाहा
 किक्किटा ते श्रोत्रं द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा किक्किटा ते वाचं
 सरस्वत्यै स्वाहा (५)

त्वं तुरीयां वशिनीं वशासि सकृद्यत्त्वा मनसा गर्भ आशयत्।
 वशा त्वं वशिनीं गच्छ देवान्सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः।
 अजासि रयिष्ठा पृथिव्यां सीदोर्ध्वान्तरिक्षमुप तिष्ठस्व दिवि ते
 बृहद्वाः। तन्तु तन्वत्रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया
 कृतान्। अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया दैव्यं जनम्।
 मनसो हविरसि प्रजापतेर्वर्णो गात्राणां ते गात्रभाजो भूयास्म॥ (६)

सरस्वत्यै स्वाहा मनुष्योदश च॥२॥ [२]

इ॒मे वै स॒हाऽऽस्तां॑ ते वा॒युर्व्य॑वा॒त्ते गर्भ॑म॒दधा॑तां॒ त॒ः सोमः॑
प्राज॑नयद॒ग्निर॑ग्र॒सत॒ स ए॒तं प्र॒जाप॑तिरा॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालम॒पश्य॑त्तं
नि॒र॒व॒प॒त्तेनै॒वैना॑म॒ग्नेर॑धि॒ नि॒र॒क्री॑णा॒त्तस्मा॑द॒प्य॒न्यदे॒व॒त्यामा॑ल॒भ॒मान॑
आ॒ग्नेय॑म॒ष्टाक॑पालं॒ पुर॒स्ता॒न्निर्व॑पेद॒ग्नेरे॒वैना॑म॒धि नि॒ष्क्री॑या ल॒भते॑
यद्- (७)

वा॒युर्व्य॑वा॒त्तस्मा॑द्वा॒यव्या॑ यदि॒मे गर्भ॑म॒दधा॑तां॒ तस्मा॑द्
द्यावा॑पृ॒थिव्या॑ य॒थ्सोमः॑ प्राज॑नयद॒ग्निर॑ग्र॒सत॒ तस्मा॑द॒ग्नीषो॑मीया
य॒दन॑योर्वि॒य॒त्योर्वा॒गव॑द॒त्तस्मा॑त्सार॒स्वती॑ यत्प्र॒जाप॑तिर॒ग्नेर॑धि॒
नि॒र॒क्री॑णात् तस्मा॑त्प्राजाप॒त्या सा वा ए॒षा सर्व॑दे॒व॒त्या य॒दजा॑
व॒शा वा॑य॒व्यामा॑ ल॒भेत॒ भूति॑कामो वा॒युर्वै क्षेपि॑ष्ठा दे॒वता॑ वा॒युमे॒व
स्वेन॑ (८)

भा॒ग॒धे॒येनो॑प॒ धाव॑ति॒ स ए॒वैनं॑ भूतिं गमयति द्यावापृ॒थिव्या॑मा
ल॒भेत॒ कृ॒ष॒मा॒णः प्र॑ति॒ष्ठाका॑मो दि॒व ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यो॑ व॒र्षति॑
व्य॑स्यामोष॒धयो॑ रोहन्ति स॒मर्धु॑कमस्य स॒स्यं भ॑वत्य॒ग्नीषो॑मीया॒मा
ल॒भेत॒ यः का॒मये॑तान्न॒वान॑न्नादः स्या॒मित्य॑ग्नि॒नैवा॑न्नम॒व रु॒न्धे
सो॒मे॒नान्ना॑द्य॒मन्न॑वाने॒वान्ना॑दो भ॑वति सार॒स्वती॑मा ल॒भेत॒ य - (९)

ई॒श्व॒रो वा॒चो व॑दि॒तोः स॒न्वाचं॑ न वदेद्वा॒ग्वै सर॑स्वती॒
सर॑स्वतीमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒येनो॑प॒ धाव॑ति सैवास्मिन्वाचं दधाति
प्राजाप॒त्यामा॑ ल॒भेत॒ यः का॒मये॑तान॒भिजित॑म॒भि ज॑येय॒मिति॑

प्रजापतिः सर्वा देवता देवताभिरिवानभिजितमभि जयति
वायव्ययोपाकरोति वायोरेवैनोमवरुध्या लभत आकृत्यै त्वा
कामाय त्वे- (१०)

त्याह यथायजुरेवैतत्किंकिटाकारं जुहोति किंकिटाकारेण वै
ग्राम्याः पशवो रमन्ते प्रारण्याः पतन्ति यत्किंकिटाकारं जुहोति
ग्राम्याणां पशूनां धृत्यै पर्यग्नौ क्रियमाणे जुहोति जीवन्तीमेवैनां
सुवर्गं लोकं गमयति त्वं तुरीयां वशिनीं वशासीत्याह देवत्रैवैनां
गमयति सत्याः संन्तु यजमानस्य कामा इत्याहैष वै कामो (११)

यजमानस्य यदनार्त उदृचं गच्छति तस्मादेवमाहाजासिं
रयिष्ठेत्याहैष्वैवैनां लोकेषु प्रतिष्ठापयति दिवि ते बृहद्वा
इत्याह सुवर्ग एवास्मै लोके ज्योतिर्दधाति तन्तुं तन्वन्नजसो
भानुमन्विहीत्याहेमानेवास्मै लोकां ज्योतिष्मतः करोत्यनुल्बणं
वयत जोगुवामप इत्या- (१२)

ह यदेव यज्ञ उल्बणं क्रियते तस्यैवैषा शान्तिर्मनुर्भव जनया
दैव्यं जनमित्याह मानव्यो वै प्रजास्ता एवाद्याः कुरुते मनसो
हविरसीत्याह स्वगाकृत्यै गात्राणां ते गात्रभाजौ भूयास्मेत्याहा-
ऽऽशिषमेवैतामा शास्ते तस्यै वा एतस्या एकमेवादैवयजनं
यदालंबायामभ्रो (१३)

भवति यदालंबायामभ्रः स्यादप्सु वा प्रवेशयेत्सर्वा वा

प्राशजीयाद्यदप्सु प्रवेशयेद्यज्ञवेशसं कुर्यात्सर्वमेव प्राशजीया-
दिन्द्रियमेवाऽऽत्मन्येते सा वा एषा त्रयाणामेवावरुद्धा संवत्सरसदः
सहस्रयाजिनो गृहमेधिनस्त एवैतया यजेरन्तेषामेवैषाऽऽप्ता॥ (१४)

यथस्वेन सारस्वतीमा लभेत यः कामाय त्वा कामोऽप इत्युभो द्विचत्वारिंशच्च॥८॥—[३]

चित्तं च चित्तिश्चाकूतं चाकूतिश्च विज्ञातं च विज्ञानं च मनश्च
शक्करीश्च दर्शश्च पूर्णमासश्च बृहच्च रथन्तरं च प्रजापतिर्जयानिन्द्राय
वृष्णे प्रायच्छदुग्रः पृतनाज्येषु तस्मै विशः समनमन्त सर्वाः
स उग्रः स हि हव्यो बभूव देवासुराः संयत्ता आसन्थ्स इन्द्रः
प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एताञ्जयान्प्रायच्छत्तानं जुहोत्ततो वै देवा
असुरानजयन् यदजयन्तञ्जयानां जयत्वः स्पर्धमानेनैते होतव्या
जयत्येव तां पृतनाम्॥ (१५)

उप पञ्चविंशतिश्च॥१॥—[४]

अग्निर्भूतानामधिपतिः स माऽवत्विन्द्रो ज्येष्ठानां यमः पृथिव्या
वायुरन्तरिक्षस्य सूर्यो दिवश्चन्द्रमा नक्षत्राणां बृहस्पतिर्ब्रह्मणो मित्रः
सत्यानां वरुणोऽपाः समुद्रः स्रोत्यानामन्नः साम्राज्यानामधिपति
तन्माऽवतु सोम ओषधीनां सविता प्रसवानां रुद्रः पशूनां
त्वष्टा रूपाणां विष्णुः पर्वतानां मरुतो गुणानामधिपतयस्ते मा-
ऽवन्तु पितरः पितामहाः परेऽवरे ततोस्ततामहा इह माऽवत।
अस्मिन्ब्रह्मन् अस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्स्यां

देवहूत्याम्॥ (१६)

अवरे सप्तदश च॥१॥ [५]

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा
एतानभ्यातानानपश्यन्तानभ्यातन्वत यद्देवानां कर्मासीदार्ध्यत
तद्यदसुराणां न तदार्ध्यत येन कर्मणेश्चेत्तत्र होतव्या ऋध्रोत्येव
तेन कर्मणा यद्विश्वे देवाः समभरन्तस्मादभ्याताना वैश्वदेवा
यत्प्रजापतिर्जयान्प्रायच्छुत्तस्माञ्जयाः प्राजापत्या - (१७)

यद्राष्ट्रभृद्भी राष्ट्रमाददत तद्राष्ट्रभृतां राष्ट्रभृत्त्वं ते देवा
अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत जयैरजयत्राष्ट्रभृद्भी राष्ट्रमाददत
यद्देवा अभ्यातानैरसुरानभ्यातन्वत तदभ्यातानानामभ्यातानत्वं
यज्जयैरजयन्तञ्जयानां जयत्वं यद्राष्ट्रभृद्भी राष्ट्रमाददत तद्राष्ट्रभृतां
राष्ट्रभृत्त्वं ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्श्याथ्स
एताञ्जुहुयादभ्यातानैरेव भ्रातृव्यानभ्यातनुते जयैर्जयति राष्ट्रभृद्भी
राष्ट्रमा दत्ते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति॥ (१८)

प्राजापत्याः सौष्टादश च॥२॥ [६]

ऋताषाडृतधामाग्निर्गन्धर्वस्तस्यौषधयोऽप्सरस ऊर्जो नाम
स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पान्तु तस्मै स्वाहा ताभ्यः
स्वाहा संहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वस्तस्य मरीचयोऽप्सरसं
आयुवः सुषुम्नः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो

बे॒कुर॑यो भुज्युः सु॒पर्णो॑ य॒ज्ञो गन्ध॑र्वस्तस्य दक्षि॒णा अ॒प्सर॑सः
स्त॒वाः प्र॒जाप॑तिर्वि॒श्वक॑र्मा॒ मनो॑ (१९)

गन्ध॑र्वस्तस्य॒र्त्सामान्य॑प्सरसो वह्न॑य इषि॒रो वि॒श्वव्य॑चा
वातो॑ गन्ध॑र्वस्तस्याऽऽपो॑ऽप्सरसो मु॒दा भुव॑नस्य पते॒ यस्य॑
त उ॒परि॑ गृहा इ॒ह च॑। स नो॑ रा॒स्वाज्या॑निः रा॒यस्पोष॑
सु॒वीर्य॑ संव॒त्सरी॑णाऽस्व॒स्तिम्। प॒रमे॑ष्ठ्यधि॒पति॑र्मृत्युर्गन्ध॑र्वस्तस्य
वि॒श्वम॑प्सरसो भुवः॑ सु॒क्षितिः॑ सुभू॑तिर्भद्र॒कृत्सुव॑र्वा॒न्पर्जन्यो॑
गन्ध॑र्वस्तस्य वि॒द्युतो॑ऽप्सरसो रुचो॑ दू॒रेहे॑तिरमृ॒डयो॑ - (२०)

मृत्यु॑र्गन्ध॑र्वस्तस्य प्र॒जा अ॑प्सरसो भी॒रुव॑श्चारुः कृ॒पण॑का॒शी
कामो॑ गन्ध॑र्वस्तस्याऽऽ॒धयो॑ऽप्सरसः शोच॑यन्तीर्नाम स इ॒दं ब्र॒ह्म
क्ष॒त्रं पा॑तु ता इ॒दं ब्र॒ह्म क्ष॒त्रं पा॑न्तु तस्मै॒ स्वाहा॑ ताभ्यः स्वाहा॒ स
नो॑ भुव॑नस्य पते॒ यस्य॑ त उ॒परि॑ गृहा इ॒ह च॑। उ॒रु ब्र॒ह्मणे॑ऽस्मै
क्ष॒त्राय॑ म॒हि शर्म॑ यच्छ॥ (२१)

मनो॑ऽमृ॒डयः प॒द्वत्वारि॑ शच्च॥ ३॥ [७]

रा॒ष्ट्रका॑माय होत॒व्या रा॒ष्ट्रं वै रा॑ष्ट्रभृ॒तो रा॒ष्ट्रेणै॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रम॑व
रुन्धे रा॒ष्ट्रमे॒व भ॑वत्या॒त्मने॑ होत॒व्या रा॒ष्ट्रं वै रा॑ष्ट्रभृ॒तो रा॒ष्ट्रं प्र॒जा
रा॒ष्ट्रं प॒शवो॑ रा॒ष्ट्रं यच्छे॑ष्टो भव॑ति रा॒ष्ट्रेणै॒व रा॒ष्ट्रम॑व रुन्धे वसि॑ष्ठः
समा॒नाना॑ भव॑ति ग्राम॑कामाय होत॒व्या रा॒ष्ट्रं वै रा॑ष्ट्रभृ॒तो रा॒ष्ट्रं
संजा॑ता रा॒ष्ट्रेणै॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रं संजा॑तानव रुन्धे ग्रा॒- (२२)

म्येव भवत्यधिदेवने जुहोत्यधिदेवन एवास्मै सजातानव रुन्धे
 त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते रथमुख ओजस्कामस्य होतव्या ओजो
 वै राष्ट्रभृत ओजो रथ ओजसैवास्मा ओजोऽव रुन्ध ओजस्यैव
 भवति यो राष्ट्रादपभूतः स्यात्तस्मै होतव्या यावन्तोऽस्य रथाः
 स्युस्तान्ब्रूयाद्युद्धमिति राष्ट्रमेवास्मै युनक्त्या- (२३)

हुतयो वा एतस्याक्लृप्ता यस्य राष्ट्रं न कल्पते स्वरथस्य दक्षिणं
 चक्रं प्रवृह्य नाडीमभि जुहुयादाहुतीरेवास्य कल्पयति ता अस्य
 कल्पमाना राष्ट्रमनु कल्पते सङ्ग्रामे संयत्ते होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो
 राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते ये सङ्ग्रामं संयन्ति यस्य पूर्वस्य
 जुह्वति स एव भवति जयति तं सङ्ग्रामं मान्युक इध्मो (२४)

भवत्यङ्गारा एव प्रतिवेष्टमाना अमित्राणामस्य सेनां
 प्रति वेष्टयन्ति य उन्माद्येत्तस्मै होतव्या गन्धर्वाप्सरसो वा
 एतमुन्मादयन्ति य उन्माद्यत्येते खलु वै गन्धर्वाप्सरसो
 यद्राष्ट्रभृतस्तस्मै स्वाहा ताम्यः स्वाहेति जुहोति तेनैवैनाञ्छमयति
 नैयग्रोध औदुम्बर आश्वत्थः प्लाक्ष इतीध्मो भवत्येते वै
 गन्धर्वाप्सरसा गृहाः स्व एवैना- (२५)

नायतने शमयत्यभिचरता प्रतिलोमं होतव्याः प्राणानेवास्य
 प्रतीचः प्रति यौति तं ततो येन केन च स्तृणुते स्वकृत इरिणे
 जुहोति प्रदरे वैतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतं निर्ऋतिगृहीत एवेनं

निर्ऋत्या ग्राहयति यद्वाचः क्रूरं तेन वर्षद्वरोति वाच एवैनं क्रूरेण
प्र वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छति यस्य कामयेतान्नाद्य- (२६)

मा ददीयेति तस्य सभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पतु
इति तृणानि सं गृहीयात्प्रजापतिर्वै भुवनस्य पतिः प्रजा-
पतिनैवास्यान्नाद्यमा दत्त इदमहममुष्यामुष्यायुणस्यान्नाद्यं
हरामीत्याहान्नाद्यमेवास्य हरति षड्विहरति षड्वा ऋतवः
प्रजापतिनैवास्यान्नाद्यमादायर्तवोऽस्मा अनु प्र यच्छन्ति (२७)

यो ज्येष्ठबन्धुरपभूतः स्यात्तः स्थलेऽवसाय्यं ब्रह्मौदनं
चतुःशरावं पक्त्वा तस्मै होतव्या वर्षं वै राष्ट्रभृतो वर्षं स्थलं
वर्षणैवेनं वर्षं समानानां गमयति चतुःशरावो भवति दिक्ष्वेव
प्रति तिष्ठति क्षीरे भवति रुचमेवास्मिन्दधात्युद्धरति श्रुतत्वाय
सर्पिष्वान्भवति मेध्यत्वाय चत्वारं आर्षेयाः प्राश्नन्ति दिशामेव
ज्योतिषि जुहोति॥ (२८)

ग्रामी युनक्तीधमः स्व एवेनान्नाद्यं यच्छन्त्येकान्नपञ्चाशच्च॥७॥ ————— [८]

देविका निर्वपेत्प्रजाकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसीव
खलु वै प्रजाश्छन्दोभिरेवास्यै प्रजाः प्र जनयति प्रथमं धातारं
करोति मिथुनी एव तेन करोत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते
राका प्र सिनीवाली जनयति प्रजास्वेव प्रजातासु कुह्वा वाचं
दधात्येता एव निर्वपेत्पशुकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसी-

(२९)

व खलु वै पशवश्छन्दाभिरेवास्मै पशून् जनयति प्रथमं
धातारं करोति प्रैव तेन वापयत्यन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते राते
राका प्र सिनीवाली जनयति पशून् प्रजातान्कुह्वी प्रतिष्ठापयत्येता
एव निर्वपेद्गामकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसीव खलु वै
ग्रामश्छन्दाभिरेवास्मै ग्राम- (३०)

मव रुन्धे मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं ग्रामस्य
दधात्येता एव निर्वपेज्ज्योगामयावी छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि
खलु वा एतमभि मन्यन्ते यस्य ज्योगामयति छन्दाभिरेवैनमगदं
करोति मध्यतो धातारं करोति मध्यतो वा एतस्याक्लृप्तं यस्य
ज्योगामयति मध्यत एवास्य तेन कल्पयत्येता एव निर्- (३१)

वपेद्यं यज्ञो नोपनमेच्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि
खलु वा एतं नोप नमन्ति यं यज्ञो नोपनमति प्रथमं धातारं
करोति मुखत एवास्मै छन्दांसि दधात्युपैनं यज्ञो नमत्येता
एव निर्वपेदीजानश्छन्दांसि वै देविका यातयामानीव खलु वा
एतस्य छन्दांसि य ईजान उत्तमं धातारं करो- (३२)

त्युपरिष्ठादेवास्मै छन्दांस्ययातयामान्यव रुन्ध उपैनमुत्तरो
यज्ञो नमत्येता एव निर्वपेद्यं मेधा नोपनमेच्छन्दांसि वै

देविकाश्छन्दांसि खलु वा एतं नोपं नमन्ति यं मेधा नोपनमन्ति
प्रथमं धातारं करोति मुखत एवास्मै छन्दांसि दधात्युपैनं मेधा
नमत्येता एव निर्वपे- (३३)

द्रुक्कामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसीव खलु वै
रुक्छन्दाभिरेवास्मिन्नुचं दधाति क्षीरे भवन्ति रुचमेवास्मिन्दधति
मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं रुचो दधाति गायत्री
वा अनुमतिस्त्रिष्टुग्राका जगती सिनीवाल्यानुष्टुप्कुहूर्धाता वषट्कारः
पूर्वपक्षो राकाऽपरपक्षः कुहूरमावास्या सिनीवाली पौर्णमास्यनु-
मतिश्चन्द्रमा धाताऽष्टौ (३४)

वसवोऽष्टाक्षरा गायत्र्येकादश रुद्रा एकादशाक्षरा
त्रिष्टुब्धादशादित्या द्वादशाक्षरा जगती प्रजापतिरनुष्टुब्धाता
वषट्कार एतद्वै देविकाः सर्वाणि च छन्दांसि सर्वाश्च देवता
वषट्कारस्ता यथ्सह सर्वा निर्वपेदीश्वरा एनं प्रदहो द्वे प्रथमे निरुप्य
धातुस्तृतीयं निर्वपेत्तथो एवोत्तरे निर्वपेत्तथैनं न प्र दहन्त्यथो यस्मै
कामाय निरुप्यन्ते तमेवाऽऽभिरुपाऽऽप्नोति॥ (३५)

पशुकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि ग्रामङ्कल्पयत्येता एव निरुत्तमन्यातारं करोति मेधा नमत्येता
एव निर्वपेदष्टौ दहन्ति नवं च॥ देविकाः प्रजाकामो मिथुनी पशुकाम॥७॥—————[९]

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्त्स्वावेशो अनमीवो भवा नः।
यत्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। वास्तोष्पते

शग्मयां स॒सदां ते सक्षीमहिं र॒ण्वयां गातुम॒त्या॥ आवः क्षेमं उ॒त
योगे वरं नो यूयं पा॒त स्व॒स्तिभिः सदा नः॥ यत्स्यायं प्रा॒तरग्नि॒होत्रं
जुहोत्याहुतीष्ट॒का ए॒व ता उप॑ धत्ते (३६)

यज॑मानोऽहोरा॒त्राणि वा ए॒तस्येष्ट॑का य आहि॑ताग्नि॒र्यत्स्यायं
प्रा॒तर्जुहोत्य॑होरा॒त्राण्ये॒वाऽऽस्वेष्ट॑काः कृ॒त्वोप॑ धत्ते दश॑ समा॒नत्र
जुहोति॑ दशाक्षरा वि॒राङ्गिराज॑मे॒वास्वेष्ट॑कां कृ॒त्वोप॑ धत्तेऽथो
वि॒राज्ये॒व य॒ज्ञमा॑प्नोति चि॒त्यंश्चित्यो॑ऽस्य भवति तस्मा॒द्यत्र
दशो॑षित्वा प्र॒याति॑ तद्य॒ज्ञवा॑स्त्ववा॑स्त्वे॒व तद्यत्ततो॑ऽर्वाचीनः (३७)

रु॒द्रः खलु॑ वै वा॑स्तोष्प॒तिर्यद॑हु॒त्वा वास्तोष्प॒तीयं॑ प्रया॒याद्रु॒द्र
ए॒नं भू॒त्वाऽग्नि॑र॒नूत्थाय॑ ह॒न्याद्वास्तोष्प॒तीयं॑ जुहोति भाग॒धेये॑नै॒वैनः॑
शम॑यति॒ नार्ति॑माच्छति॒ यज॑मानो यद्यु॒क्ते जु॑हुयाद्यथा प्रया॒ते
वास्ता॒वाहु॑तिं जुहोति॑ ता॒दृगे॒व तद्य॑दयु॒क्ते जु॑हुयाद्यथा क्षेम॒ आहु॑तिं
जुहोति॑ ता॒दृगे॒व तद॑हु॒तम॑स्य वास्तोष्प॒तीयः॑ स्याद् (३८)

दक्षि॑णो यु॒क्तो भ॑वति स॒व्योऽयु॒क्तोऽथ॑ वास्तोष्प॒तीयं॑
जुहोत्यु॒भय॑मे॒वाकर॑परि॒वर्गमे॑वैनः॑ शम॑यति॒ यदेक॑या जु॒हुयाद्द॑र्वि॒होमं॑
कु॑र्यात्पु॒रोनु॒वाक्या॑म॒नूच्य॑ या॒ज्यया॑ जुहोति सदे॒वत्वाय॑ यद्धु॒त
आ॑द्ध्यद्वा॒द्रुद्रं॑ गृ॒हान॒न्वारो॑हयेद्यदे॒वक्षा॑णान्यसं प्रक्षाप्य प्रया॒याद्यथा॑
य॒ज्ञवेश॑सं वाऽऽद॒हनं॑ वा ता॒दृगे॒व तद॑यं ते योनि॑र॒ऋत्विय॑
इत्य॒रण्योः॑ स॒मारो॑हय- (३९)

त्येष वा अग्रेयोनिः स्व एवैनं योनौ समारोहयत्यथो
 खल्वाहुर्यदरण्योः समारूढो नश्येदुदस्याग्निः सीदेत्पुनराधेयः
 स्यादिति या ते अग्रे यज्ञियां तनूस्तयेह्या रोहेत्यात्मन्त्समारोहयते
 यजमानो वा अग्रेयोनिः स्वायामेवैनं योन्याः समारोहयते॥ (४०)

धत्तेऽर्वाचीनं स्यात्समारोहयति पञ्चचत्वारिंशच्च॥५॥ [१०]

त्वमग्रे बृहद्वयो दधांसि देव दाशुषे। कविर्गृहपतिर्युवा॥
 हव्यवाङ्गिरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुदृशीको अस्मे।
 सुगारुहपत्याः समिषो दिदीह्यस्मद्रियख्सम्मिमीहि श्रवांसि। त्वं
 च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे। प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः।
 ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो
 गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः (४१)

पवित्रमत्येति रेभन्। आ विश्वदेवः सत्पतिः सूक्तेरद्या
 वृणीमहे। सत्यसंवः सवितारम्॥ आ सत्येन रजसा वर्तमानो
 निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति
 भुवना विपश्यन्। यथा नो अदितिः करत्पश्चे नृभ्यो यथा गवै।
 यथा तोकाय रुद्रियम्। मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो
 गोषु मा (४२)

नो अश्वेषु रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीरुहविष्मन्तो
 नमसा विधेम ते। उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव

घोषाः। गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन्।
 हृ॒सैरिव॑ सखिभिर्वावदद्भिरश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन्।
 बृहस्पतिरभि कनिक्कदद्वा उत प्रास्तौदुच्चं विद्वा॑ अंगायत्। एन्द्र॑
 सान॒सि॑ रयि॑ (४३)

स॒जित्वा॑न॒ सदा॒सह॑म्। व॒र्षिष्ठ॑मूतये॑ भर। प्र संसाहिषे
 पुरु॑हूत॒ शत्रू॑ज्येष्ठस्ते शु॒ष्मं इ॒ह रा॒तिर॑स्तु। इन्द्रा॑ भ॒र दक्षि॑णेना॒
 वसू॑नि॒ पतिः॑ सिन्धू॒नाम॑सि रे॒वती॑नाम्। त्व॑ सु॒तस्य॑ पी॒तये॑ स॒द्यो
 वृद्धो॑ अजायथाः। इन्द्र॑ ज्यैष्ठ्या॑य सु॒क्रतो॑। भुव॑स्त्वमिन्द्र॒ ब्रह्म॑णा
 म॒हान्भुवो॑ विश्वेषु॒ सर्व॑नेषु॒ यज्ञि॑यः। भुवो॑ नृ॒श्च्यौ॒तो विश्व॑स्मिन्भरे॒
 ज्येष्ठ॑श्च॒ मन्त्रो॑ (४४)

विश्वच॑र्षणे। मि॒त्रस्य॑ च॒र्षणी॑धृतः॒ श्रवो॑ दे॒वस्य॑ सान॒सिम्।
 स॒त्यं चि॒त्रश्र॑वस्तमम्। मि॒त्रो ज॑नान् यातयति प्रजा॒नन्मि॒त्रो
 दा॑धार पृथि॒वीमु॑त द्याम्। मि॒त्रः कृ॑ष्टीरनि॒मिषा॑भि च॒ष्टे स॒त्याय॑
 ह॒व्यं घृ॑तवद्विधेमा। प्र स मि॒त्रं म॒र्तो अस्तु॑ प्रय॑स्वान् यस्त॑
 आ॒दित्य॑ शि॒क्षति॑ व्र॒तेन॑। न ह॑न्यते॒ न जी॑यते॒ त्वोतो॑ नै॒नम॒॑हो
 अश्नो॑त्यन्ति॒तो न दू॑रात्। य- (४५)

च्चि॒द्धि ते॒ विशो॑ यथा॒ प्र दे॑व वरुण व्रतम्। मि॒नीम॑सि द्यवि॑द्यवि।
 यत्किं॑ चे॒दं व॑रुण॒ दैव्ये॑ जने॒ऽभिद्रो॑हं म॒नुष्या॑श्चरा॒मसि॑। अचि॑त्ती
 यत्तव॑ धर्मा॒ युयो॑पिम॒ मा न॒स्तस्मा॑दे॒नसो॑ देव रीरिषः। कि॒तवा॑सो
 यद्रि॑रि॒पुर्न दी॒वि यद्वा॑ घा स॒त्यमु॑त यन्न वि॒द्म। सर्वा॑ ता वि॒ष्य

शिथिरेवं देवाथा ते स्याम वरुण प्रियासः॥ (४६)

सोमो गोषु मा रयिं मन्त्रो यच्छिथिरा सप्त च॥६॥ [११]

वि वा एतस्याऽऽ वांयो इमे वै चित्तश्चाग्निर्भूतानां देवा वा अभ्यातानानृतपाद्वाष्ट्रकामाय देविका
वास्तौष्पते त्वमग्ने बृहदेकादश॥११॥

वि वा एतस्येत्याह मृत्युर्गन्धर्वोऽव रुन्धे मध्यतस्त्वमग्ने बृहथ्यद्वत्वारिंशत्॥४६॥

वि वा एतस्यं प्रियासः॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः
समाप्तः॥ ३-४॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां तृतीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाया।
तस्यां देवा अधि संवसन्त उत्तमे नाकं इह मादयन्ताम्। यत्ते देवा
अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो यज्ञं पिपृहि
विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्। निवेशनी सङ्गमनी वसूनां
विश्वा रूपाणि वसून्यावेशयन्ती। सहस्रपोषः सुभगा रराणा सा
न आ गन्वर्चसा (१)

संविदाना। अग्नीषोमौ प्रथमौ वीर्येण वसून्नुद्रानादित्यानिह
जिन्वतम्। माध्यः हि पौर्णमासं जुषेथां ब्रह्मणा वृद्धौ
सुकृतेन सातावथास्मभ्यः सहवीराः रयिं नि यच्छतम्।
आदित्याश्चाङ्गिरसश्चाग्नीनादधत ते दर्शपूर्णमासौ प्रैप्सन्तेषा-
मङ्गिरसां निरुतः हविरासीदथाऽऽदित्या एतौ होमावपश्यन्ता-
वजुहवुस्ततो वै ते दर्शपूर्णमासौ (२)

पूर्व आऽलभन्त दर्शपूर्णमासावालभमान एतौ होमौ
पुरस्ताञ्जुहुयात्साक्षादेव दर्शपूर्णमासावा लभते ब्रह्मवादिनो
वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासावालभेत य एनयोरनुलोमं च
प्रतिलोमं च विद्यादित्यमावास्याया ऊर्ध्वं तदनुलोमं पौर्णमास्यै
प्रतीचीनं तत्प्रतिलोमं यत्पौर्णमासीं पूर्वामालभेत प्रतिलोममेनावा

लभेतामुमपक्षीयमाणमन्वपं (३)

क्षीयेत सारस्वतौ होमौ पुरस्ताञ्जुहुयादमावास्यां वै
 सरस्वत्यनुलोममेवैनावा लभतेऽमुमाप्यायमानमन्वा प्यायत
 आग्रावैष्णवमेकादशकपालं पुरस्तान्निर्वपेत्सरस्वत्यै चरुः सरस्वते
 द्वादशकपालं यदाग्नेयो भवत्यग्निर्वै यज्ञमुखं यज्ञमुखमेवर्द्धि
 पुरस्ताद्धत्ते यद्वैष्णवो भवति यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेवारभ्य प्र
 तनुते सरस्वत्यै चरुर्भवति सरस्वते द्वादशकपालोऽमावास्यां वै
 सरस्वती पूर्णमासः सरस्वान्तावेव साक्षादा रभत ऋध्नोत्याभ्यां
 द्वादशकपालः सरस्वते भवति मिथुनत्वाय प्रजात्यै मिथुनौ गावौ
 दक्षिणा समृद्धौ॥ (४)

वर्चसा वै ते दर्शपूर्णमासावपं तनुते सरस्वत्यै पञ्चविंशतिश्च॥४॥ [१]

ऋषयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नापश्यन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत्सो-
 ऽब्रवीद्ब्राह्मणं ते वक्ष्यामि यथा त्वत्पुरोहिताः प्रजाः
 प्रजनिष्यन्तेऽथ मेतरेभ्य ऋषिभ्यो मा प्र वोच इति तस्मां
 एतान्स्तोमभागानब्रवीत्ततो वसिष्ठपुरोहिताः प्रजाः प्राजायन्त
 तस्माद्वासिष्ठो ब्रह्मा कार्यः प्रैव जायते रश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं
 जिन्वे- (५)

त्याह देवा वै क्षयो देवेभ्य एव यज्ञं प्राऽऽह प्रेतिरसि धर्माय
 त्वा धर्मं जिन्वेत्याह मनुष्या वै धर्मो मनुष्येभ्य एव यज्ञं प्रा-

ऽऽहान्वितिरसि दिवे त्वा दिवं जिन्वेत्याहैभ्य एव लोकेभ्यो यज्ञं
प्राऽऽहं विष्टम्भोऽसि वृष्ट्यै त्वा वृष्टिं जिन्वेत्याह वृष्टिमेवाव (६)

रुन्धे प्रवास्यनुवासीत्याह मिथुनत्वायोशिगंसि वसुभ्यस्त्वा
वसूञ्जिन्वेत्याहाष्टौ वसव एकादश रुद्रा द्वादशाऽऽदित्या
एतावन्तो वै देवास्तेभ्य एव यज्ञं प्राऽऽहौजोऽसि पितृभ्यस्त्वा
पितृञ्जिन्वेत्याह देवानेव पितृननु सं तनोति तन्तुरसि प्रजाभ्यस्त्वा
प्रजा जिन्वे- (७)

त्याह पितृनेव प्रजा अनु सं तनोति पृतनाषाडंसि
पशुभ्यस्त्वा पशूञ्जिन्वेत्याह प्रजा एव पशूननु सं तनोति
रेवदस्योषधीभ्यस्त्वौषधीर्जिन्वेत्याहौषधीष्वेव पशून्प्रतिष्ठापयत्यभि-
जिदंसि युक्तग्रावेन्द्राय त्वेन्द्रं जिन्वेत्याहभिजित्या अधिपतिरसि
प्राणाय त्वा प्राणं (८)

जिन्वेत्याह प्रजास्वेव प्राणान्दधाति त्रिवृदंसि प्रवृदसीत्याह
मिथुनत्वाय स०रोहोऽसि नीरोहोऽसीत्याह प्रजात्यै वसुकोऽसि
वेषंश्रिरसि वस्यंष्टिरसीत्याह प्रतिष्ठित्यै॥ (९)

जिन्वेत्यव प्रजा जिन्व प्राणान्त्रि०शब्द॥५॥ [२]

अग्निना देवेन पृतना जयामि गायत्रेण छन्दसा त्रिवृता स्तोमेन
रथन्तरेण साम्ना वषट्कारेण वज्रेण पूर्वजान्भ्रातृव्यानधरान्पादयाम्यवै-
नान्बाधे प्रत्यैनान्नुदेऽस्मिन्क्षयेऽस्मिन्भूमिलोके योऽस्मान्द्वेष्टि यं

च वयं द्विष्मो विष्णोः क्रमेणात्येनान्क्रामामीन्द्रेण देवेन पृतना
जयामि त्रैष्टुभेन छन्दसा पञ्चदशेन स्तोमेन बृहता साम्ना वषट्कारेण
वज्रेण (१०)

सहजान् विश्वेभिर्देवेभिः पृतना जयामि जागतेन छन्दसा
सप्तदशेन स्तोमेन वामदेव्येन साम्ना वषट्कारेण वज्रेणापरजानिन्द्रेण
सयुजो वयं सांसह्याम पृतन्यतः। घन्तो वृत्राण्यप्रति। यत्ते अग्ने
तेजस्तेनाहं तेजस्वी भूयासं यत्ते अग्ने वर्चस्तेनाहं वर्चस्वी भूयासं
यत्ते अग्ने हरस्तेनाहं हरस्वी भूयासम्॥ (११)

बृहता साम्ना वषट्कारेण वज्रेण षट्त्वारिंशच्च॥२॥ [३]

ये देवा यज्ञह्नो यज्ञमुषः पृथिव्यामध्यासते। अग्निर्मा तेभ्यो
रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयम्। आगन्म मित्रावरुणा वरेण्या रात्रीणां
भागो युवयोर्यो अस्ति। नार्कं गृह्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठे
अधि रोचने दिवः। ये देवा यज्ञह्नो यज्ञमुषोऽन्तरिक्षेऽध्यासते।
वायुर्मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयम्। यास्ते रात्रीः
सवितर- (१२)

देवयानीरन्तरा द्यावापृथिवी वियन्ति। गृहैश्च सर्वैः प्रजया
न्वग्रे सुवो रुहाणास्तरता रजांसि। ये देवा यज्ञह्नो यज्ञमुषो
दिव्यध्यासते। सूर्यो मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयम्।
येनेन्द्राय समभरः पयांस्युत्तमेन हविषा जातवेदः। तेनाग्ने त्वमुत

वर्धये॑म॒ संजा॑ताना॒ऽश्च श्रेष्ठ॑ आ धे॑ह्येनम्। य॒ज्ञ॒हनो॒ वै दे॒वा
य॒ज्ञ॒मुषः॑ (१३)

सन्ति॒ त ए॒षु लो॒केष्वा॑सत आ॒ददा॑ना विम॒श्राना॒ यो ददा॑ति यो
यज॑न्ते तस्य॑। ये दे॒वा य॒ज्ञ॒हनः॑ पृथि॒व्याम॒ध्यास॑न्ते ये अ॒न्तरि॑क्षे ये
दि॒वीत्या॑हे॒माने॒व लो॒काऽस्ती॒र्त्वा स॒गृहः॑ स॒प॑शुः सु॒व॒र्गं लो॒कमे॒त्यप॒
वै सोमै॑नेजा॒नाद्दे॒वता॑श्च य॒ज्ञश्च॑ क्रा॒मन्त्या॒ग्नेयं॑ पञ्च॑क॒पाल॒मुद॑वसा॒नीयं॑
निर्व॑पेद॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वताः॑ (१४)

पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञो दे॒वता॑श्चै॒व य॒ज्ञं चा॒व रु॒न्धे गा॒य॒त्रो
वा अ॒ग्निर्गा॑य॒त्रछ॑न्दा॒स्तं छ॒न्दसा॒ व्य॑र्धयति॒ यत्पञ्च॑क॒पालं
क॒रोत्य॑ष्टाक॒पालः॑ का॒र्योऽष्टा॑क्ष॒रा गा॒य॒त्री गा॒य॒त्रोऽग्नि॑र्गा॒य॒त्रछ॑न्दाः
स्वेनै॒वैनं॑ छ॒न्दसा॒ सम॑र्धयति॒ प॒ङ्क्तौ या॒ज्यानु॒वाक्ये॑ भवतः॒ पाङ्क्तौ॑
य॒ज्ञस्तेनै॒व य॒ज्ञान्नै॒ति॥ (१५)

स॒वि॒त॒र्दे॒वा य॒ज्ञ॒मुषः॑ सर्वा॑ दे॒वता॒स्त्रि॒च॒त्वारि॒॑५ श॒च॥ ४॥ ————— [४]

सूर्यो॑ मा दे॒वो दे॒वेभ्यः॑ पा॒तु वा॒युर॒न्तरि॑क्षाद्यज॑मानोऽग्नि॒र्मा पा॒तु
चक्षु॑षः। सक्ष॒ शूष॒ सवि॑त॒र्विश्व॑च॒र्षण॑ ए॒तेभिः॑ सोम॒ नाम॑भिर्वि॒धेम ते॑
तेभिः॑ सोम॒ नाम॑भिर्वि॒धेम ते॑। अ॒हं प॒रस्ता॑द्द॒हम॒वस्ता॑द्द॒हं ज्योति॑षा
वि तमो॑ ववार। यद॒न्तरि॑क्षं तदु॑ मे पि॒ताभू॑द्द॒हं सूर्य॑मु॒भयतो॑
ददर्श॑हं भू॒यास॑मुत्त॒मः संमा॑नाना- (१६)

मा संमु॒द्रादा॑ऽन्तरि॑क्षात्प्रजाप॑तिरु॒द्धिं च्या॑वया॒तीन्द्रः॒ प्र स्रौ॑तु

मरुतो वरुषयन्तून्त्रम्भय पृथिवीं भिन्द्वीदं दिव्यं नभः। उद्रो दिव्यस्य
नो देहीशानो वि सृजा दृतिम्। पशवो वा एते यदादित्य एष रुद्रो
यदग्निरोषधीः प्रास्याग्नावादित्यं जुहोति रुद्रादेव पशूनन्तर्दधात्यथो
ओषधीष्वेव पशून् (१७)

प्रतिष्ठापयति कविर्यज्ञस्य वि तनोति पन्थां नाकस्य पृष्ठे अधि
रोचने दिवः। येन हव्यं वहसि यासि दूत इतः प्रचेता अमुतः
सनीयान्। यास्ते विश्वाः समिधः सन्त्यग्ने याः पृथिव्यां बरुहिषि
सूर्ये याः। तास्ते गच्छुन्त्वाहुतिं घृतस्य देवायते यजमानाय शर्म।
आशासानः सुवीर्यं रायस्पोषं स्वश्वियम्। बृहस्पतिना राया
स्वगाकृतो मह्यं यजमानाय तिष्ठ॥ (१८)

समानानामोषधीष्वेव पशून्मह्यं यजमानायैकञ्च॥३॥ _____[५]

सं त्वा नह्यामि पयसा घृतेन सं त्वा नह्याम्यप ओषधीभिः।
सं त्वा नह्यामि प्रजयाऽहमद्य सा दीक्षिता संनवो वाजमस्मे।
प्रेतु ब्रह्मणस्पती वेदिं वर्णेन सीदतु। अथाहमनुकामिनी स्वे लोके
विशा इह। सुप्रजसंस्त्वा वयं सुपत्नीरुपं सेदिम। अग्ने सपत्नदं
भनमदब्धासो अदाभ्यम्। इमं वि प्यामि वरुणस्य पाशं (१९)

यमबध्नीत सविता सुकेतः। धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके
स्योनं मे सह पत्यां करोमि। प्रेह्युदेह्युतस्य वामीरन्वग्निस्तेऽग्रं
नयत्वदितिर्मध्यं ददतां रुद्रावसृष्टाऽसि युवा नाम मा मा

हि॑सी॒र्वसु॑भ्यो रु॒द्रेभ्य॑ आ॒दित्ये॑भ्यो वि॒श्वेभ्यो॑ वो दे॒वेभ्यः॑ प॒त्रे-
ज॒नीर्ग॑ह्णामि य॒ज्ञाय॑ वः प॒त्रेज॑नीः सा॒दयामि॑ वि॒श्वस्य॑ ते वि॒श्वाव॑तो
वृ॒ष्णि॒याव॑तस्- (२०)

तवा॑ग्ने वा॒मीर॑नु स॒न्दृशि॑ वि॒श्वा रे॒तासि॑ धि॒षीया॑गं दे॒वान्
य॒ज्ञो नि॑ दे॒वीर्दे॒वेभ्यो॑ य॒ज्ञम॑शिषन्नस्मिन्सु॒न्वति॑ यज॑मान आ॒शिषः॑
स्वाहा॑कृताः स॒मुद्रे॑ष्ठा गन्ध॒र्वमा ति॑ष्ठताऽनु। वा॒तस्य॑ प॒त्मन्नि॑ड
ई॒डिताः॥ (२१)

पाशं वृष्णि॒याव॑तस्त्रि॒शच्च॥ ३॥ [६]

व॒षट्कारो॑ वै गा॒यत्रि॒यै शि॒रोऽच्छि॑न्न॒त्तस्यै॑ र॒सः प॒राप॑त॒त्स
पृ॒थि॒वीं प्रा॑वि॒शत्स॑ ख॒दिरो॑ऽभ॒वद्य॑स्य॒ खादि॑रः स्रु॒वो भ॑व॒ति
छ॒न्द॑सा॒मेव॑ र॒सेना॑व॒ द्यति॑ स॒रसा॑ अ॒स्याऽऽहु॑तयो भ॒वन्ति
तृ॒तीय॑स्यामि॒तो दि॒वि सोम॑ आसी॒त्तं गा॑य॒त्र्याह॑र॒त्तस्य॑ प॒र्णम॑च्छिद्य॒त
तत्प॒र्णोऽभ॑व॒त्तत्प॒र्णस्य॑ प॒र्णत्वं॑ यस्य॑ प॒र्णम॑यी जु॒हूर्- (२२)

भ॑व॒ति सौ॒म्या अ॒स्याऽऽहु॑तयो भ॒वन्ति जु॑षन्ते॑ऽस्य दे॒वा
आहु॑तीर्दे॒वा वै ब्र॑ह्म॒न्नव॑दन्त॒ तत्प॒र्ण उपा॑शृ॒णोऽभ्यु॑श्र॒वा वै ना॑म॒
यस्य॑ प॒र्णम॑यी जु॒हूर्भ॑व॒ति न पा॑पः श्लो॒कश्च॑ शृ॒णोति॑ ब्र॒ह्म
वै प॒र्णो वि॑ण्म॒रुतोऽन्नं॑ वि॒ण्मा॑रु॒तोऽश्व॑त्थो यस्य॑ प॒र्णम॑यी
जु॒हूर्भ॑व॒त्याश्व॑त्थ्यु॒पभृ॑द्ब्र॒ह्मणै॑वान्न॒मव॑ रु॒न्धेऽथो॑ ब्र॒ह्मै- (२३)

व वि॒श्वय॑ह॒ति रा॒ष्ट्रं वै प॒र्णो वि॑डंश्च॒त्थो य॑त्प॒र्णम॑यी

जुहूर्भवत्याश्वत्थ्युपभृद्राष्टमेव विश्वध्यूहति प्रजापतिर्वा अंजुहोत्सा
 यत्राऽऽहुतिः प्रत्यतिष्ठत्ततो विकङ्कत उदतिष्ठत्ततः प्रजा असृजत
 यस्य वैकङ्कती ध्रुवा भवति प्रत्येवास्याऽऽहुतयस्तिष्ठन्त्यथो प्रैव
 जायत एतद्वै सुचा९ रूपं यस्यैव९ रूपाः सुचो भवन्ति सर्वाण्येवैन९
 रूपाणि पशूनामुप तिष्ठन्ते नास्यापरूपमात्मजायते॥ (२४)

जुहूरथो ब्रह्म सुचा९ सप्तदश च॥३॥ _____ [७]

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं
 गृह्णामि दक्षाय दक्षवृधे रातं देवेभ्योऽग्निजिह्वेभ्यस्त्वर्तायुभ्य
 इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो वातापिभ्यः पर्जन्यात्मभ्यो दिवे
 त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वाऽपेन्द्र द्विषतो मनोऽप जिज्यासतो
 जह्यप यो नोऽरातीयति तं जहि प्राणाय त्वाऽपानाय त्वा व्यानाय
 त्वा सते त्वाऽसते त्वाऽध्यस्त्वौषधीभ्यो विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यो
 यतः प्रजा अक्विर्द्रा अजायन्त तस्मै त्वा प्रजापतये विभूदान्ते
 ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं जुहोमि॥ (२५)

ओषधीभ्यश्चतुर्दश च॥१॥ _____ [८]

यां वा अध्वर्युश्च यजमानश्च देवतामन्तरितस्तस्या आ वृश्चेते
 प्राजापत्यं दधिग्रहं गृह्णीयात्प्रजापतिः सर्वा देवता देवताभ्य एव
 नि हुवाते ज्येष्ठो वा एष ग्रहाणां यस्यैष गृह्यते ज्यैष्ठ्यमेव
 गच्छति सर्वासां वा एतद्देवताना९ रूपं यदेष ग्रहो यस्यैष गृह्यते

सर्वाण्येवैनं रूपाणि पशूनामुप तिष्ठन्त उपयामगृहीतो- (२६)

ऽसि प्रजापतये त्वा ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं गृह्णामीत्याह
ज्योतिरेवैनं समानानां करोत्यग्निजिह्वेभ्यस्त्वर्तायुभ्य
इत्याहैतावतीर्वै देवतास्ताभ्य एवैनं सर्वाभ्यो गृह्णात्यपेन्द्र
द्विषतो मन इत्याह भ्रातृव्यापनुत्यै प्राणाय त्वाऽपानाय त्वेत्याह
प्राणानेव यजमाने दधाति तस्मै त्वा प्रजापतये विभूदान्त्रे
ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं जुहोमी- (२७)

त्याह प्रजापतिः सर्वा देवताः सर्वाभ्य एवैनं देवताभ्यो
जुहोत्याज्यग्रहं गृह्णीयात्तेजस्कामस्य तेजो वा आज्यं तेजस्व्येव
भवति सोमग्रहं गृह्णीयाद्ब्रह्मवर्चस्कामस्य ब्रह्मवर्चसं वै सोमो
ब्रह्मवर्चस्येव भवति दधिग्रहं गृह्णीयात्पशुकामस्योर्ग्वै दध्यूर्क्पर्शव
ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव रुन्धे॥ (२८)

उपयामगृहीतो जुहोमि त्रिचत्वारिंशच्च॥३॥ [९]

त्वे ऋतुमपि वृञ्जन्ति विश्वे द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः। स्वादोः
स्वादीयः स्वादुनां सृजा समतं ऊ षु मधु मधुनाऽभि योधि।
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः
प्रजापतये त्वा। प्राणग्रहान्गृह्णात्येतावद्वा अस्ति यावदेते ग्रहाः
स्तोमाश्छन्दांसि पृष्ठानि दिशो यावदेवास्ति त- (२९)

दव रुन्धे ज्येष्ठा वा एतान्ब्राह्मणाः पुरा विदामक्रन्तस्मात्तेषां

सर्वा दिशोऽभिजिता अभूवन् यस्यैते गृह्यन्ते ज्यैष्ठ्यमेव गच्छत्यभि
 दिशो जयति पञ्च गृह्यन्ते पञ्च दिशः सर्वास्वेव दिक्ष्वध्रुवन्ति नवनव
 गृह्यन्ते नव वै पुरुषे प्राणाः प्राणानेव यजमानेषु दधति प्रायणीये
 चोदयनीये च गृह्यन्ते प्राणा वै प्राणग्रहाः (३०)

प्राणैरेव प्रयन्ति प्राणैरुद्यन्ति दशमेऽहं गृह्यन्ते प्राणा वै
 प्राणग्रहाः प्राणेभ्यः खलु वा एतत्प्रजा यन्ति यद्वामदेव्यं योनैश्च्यवते
 दशमेऽहं न्वामदेव्यं योनैश्च्यवते यदशमेऽहं गृह्यन्ते प्राणेभ्य एव
 तत्प्रजा न यन्ति॥ (३१)

तत्प्राणग्रहाः सुसत्रिंशच्च॥३॥ [१०]

प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम्। हव्या नो वक्षदा-
 नुषक्। अयमुष्य प्र देवयुरहोता यज्ञाय नीयते। रथो न योरभी-
 वृतो घृणीवाश्चेतति त्मना। अयमग्निरुरुष्यत्यमृतादिव जन्मनः।
 सहसश्चिथ्सहीयां देवो जीवातवे कृतः। इडायास्त्वा पदे वयं नाभा
 पृथिव्या अधि। जातवेदो नि धीमह्यग्रे हव्याय वोढवे। (३२)

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूर्णावन्तं प्रथमः सीद योनिम्।
 कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु।
 सीद होताः स्व उ लोके चिकित्वान्त्सादया यज्ञं सुकृतस्य
 योनौ। देवावीर्देवान् हविषा यजास्यग्रे बृहद्यजमाने वर्यो धाः।
 नि होता होतावृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवा असदथ्सुदक्षः।

अद॑ब्धव्रतप्रमति॑र्वसि॑ष्ठः सह॑स्रं भ॒रः शुचि॑जिह्वो अ॒ग्निः। त्वं
दू॒तस्त्व- (३३)

मुं नः पर॒स्पास्त्वं वस्य॑ आ वृष॑भ प्रणे॒ता। अग्रे॑ तो॒कस्य॑
न॒स्तने॑ त॒नूना॒मप्र॑युच्छन्दीर्घ॑द्वोधि गो॒पाः। अ॒भि त्वा॑ देव
सवि॑त॒रीशा॑नं वा॒र्याणा॑म्। सदा॑वन्भा॒गमी॑महे। म॒ही द्यौः पृ॑थि॒वी
च॑ न इ॒मं य॒ज्ञं मि॑मिक्षताम्। पि॒पृतां॑ नो॒ भरी॑मभिः। त्वा॒मग्ने॑
पुष्क॑रा॒दध्य॑थ॒र्वा निर॑मन्थत। मूर्ध्नो॑ वि॒श्वस्य॑ वा॒घतः॑। तमुं (३४)

त्वा द॒ध्यङ्घ्रि॑षिः पु॒त्र ई॒धे अथ॑र्वणः। वृ॒त्रह॑णं पु॒रन्द॑रम्। तमुं
त्वा पा॒थ्यो वृषा॑ समी॒धे दस्यु॑हन्त॑मम्। ध॒नञ्ज॑य॒ रणे॑रणे। उ॒त
ब्रु॑वन्तु ज॒न्तव॑ उद॒ग्निर्वृ॑त्रहाज॑नि। ध॒नञ्ज॑यो रणे॑रणे। आ य॒ हस्ते॑
न खा॑दिन॒ शिशु॑ जा॒तं न बिभ्र॑ति। वि॒शाम॑ग्नि॒ स्व॑ध्व॒रम्। प्र दे॒वं
दे॒ववी॑तये॒ भर॑ता वसु॒वित्त॑मम्। आ स्वे यो॒नौ नि॑ षी॒दतु॑। आ (३५)

जा॒तं जा॒तवे॑दसि प्रि॒य र॑ शि॒शीता॑ति॒थिम्। स्यो॒न आ
गृ॒हप॑तिम्। अ॒ग्निना॑ऽग्निः समि॑ध्यते क॒विर्गृ॑हप॑तिर्यु॒वा। ह॒व्य॒वाङ्-
जु॒ह्वा॑स्यः। त्व॒ ह॒ग्ने अ॒ग्निना॑ वि॒प्रो वि॒प्रेण॑ सन्थ॒सता॑। सखा॑
सखा॑ समि॒ध्यसे॑। तं म॑र्जयन्त सु॒क्रतु॑ पुरो॒यावा॑नमा॒जिषु॑।
स्वेषु॑ क्षये॑षु वा॒जिन॑म्। य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वास्ता॑नि ध॒र्माणि॑
प्रथ॑मान्या॑सन्। ते ह॒ नाकं॑ महि॒मानः॑ सचन्ते॒ यत्र॑ पूर्वे॒ सा॒ध्याः
सन्ति॑ दे॒वाः॥ (३६)

बोढवे दूतस्त्वन्तमुं सीदत्वा यत्र चत्वारिं च॥५॥ [११]

पूर्णर्षयोऽग्निना ये देवाः सूर्यो मा सन्त्वा नह्यामि वषट्कारः स खदिर उपयामगृहीतोऽसि यां वै
त्वे ऋतुं प्र देवमेकादश॥११॥

पूर्णा संहजान्तवाग्ने प्राणैरेव षट्त्रिंशत्॥३६॥

पूर्णा सन्ति देवाः॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः
समाप्तः॥ ३-५॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां तृतीयकाण्डः समाप्तः॥ ३॥

generated on May 28, 2025

Downloaded from

<http://stotrasamhita.github.io>

StotraSamhita

| Credits